

TÜRKİYE'DE PARLAMENTERLERİN SOSYAL PROFİLLERİNİN İNCELENMESİ (1960- 1980)

Dr. Şeyhmus DEMİR

Dicle Üniversitesi

Bilimsel Araştırma Projeleri (DÜBAP) Koordinatörlüğü

demirs@dicle.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-8251-6566

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu SESLİ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Adalet Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümü

mutlu.sesli@gop.edu.tr.

ORCID: 0000-0002-1009-0041

ÖZ

Modernleşme ve demokratikleşme çabalarının bir ürünü olan parlamentolar buldukları toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel bir yansımasıdır.

Çalışmada 1960-1980 yılları arasında kapsayan dönemde parlamentoda bulunan siyasi elitler meslek, yaş, cinsiyet ve öğrenim durumları bağlamında parti ayrımı yapılarak ve bir önceki dönemle karşılaştırmalı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede toplumu temsil eden grupların özellikleri verilmek istenmiştir.

Çalışmada parlamenterlerin beyan ettikleri tüm meslekler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu sayede daha gerçekçi bir profil oluşturulması sağlanarak alana katkı yapılmak amaçlanmıştır. Ayrıca meslek kategorisinde benzer çalışmalardan farklı olarak parlamenterlerin meslek dağılımında “kamu-özel” kurum ayrımı yapılmıştır. Söz konusu dönem siyasi elitlerinin meslek, yaş, cinsiyet ve öğrenim durumlarını gösteren veriler partiler bağlamında tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elit, siyasi elit, parlamento, çok partili hayat.

ANALYZE OF THE SOCIAL PROFILE OF PARLIAMENTARIANS IN TURKEY

ABSTRACT

Parliaments, a product of modernization and democratization efforts, are a social, economic and cultural reflection of the society they are in.

In this study, the political elites in the parliament in the period between 1960-1980 were analyzed in terms of profession, age, gender and educational status by making a party distinction and in comparison with the previous period. In this way, it was aimed to give the characteristics of the groups representing the society.

In the study, an evaluation was made on all professions declared by the parliamentarians. In this way, it is aimed to contribute to the field by creating a more realistic profile. In addition, unlike similar studies in the occupation category, a "public-private" institution distinction is made in the occupation distribution of parliamentarians. The data showing the occupation, age, gender and education status of the political elites of the period in question were classified and evaluated in the context of the parties.

Keywords: Elite, political elite, parliament, multi-party life.

1. GİRİŞ

Parlamentolar buldukları toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer özelliklerinin yansıdığı siyasal üst yapı kurumlarıdır. Bu nedenle parlamentolar buldukları toplumun bir nevi aynasıdır.

Modern anlamıyla dünyada geçmişi 1215’lere kadar götürülen parlamento örneği Osmanlı Devleti’nde 1876 yılında Kânûn-ı Esâsî ile öngörülmüş ve 1877 yılında yapılan seçimlerle oluşturulmuştur (Güneş, 2001a: VII). O zamanlarda padişahın birtakım nedenlerle meclisi dağıtması nedeniyle meclis 1908 yılına kadar kapalı kalmıştır. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyetle beraber meclis tekrar toplanmıştır (Olgun ve Eraslan, 2006: 65). Osmanlı Devleti zamanında oluşturulup Türkiye Cumhuriyeti’ne intikal eden bu meclis geleneği Türkiye’nin gerek demokratikleşmesinde gerekse ulusal bir devlet olmasındaki katkısı tartışılmaz (Güneş, 1991: 253). Oluşturulan meclisler doğu toplumlarına da hem modernleşme hem de demokratikleşme yolunda model olmuştur. Osmanlı Devletinin yıkılış sürecinde oluşturulan meclis ise hem Milli mücadeleyi yönetmiş hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin temellerini çıkarttığı kanunlarla atmıştır (Demirel, 2017: 16).

Türkiye’de 1946 yılına kadar çok partili hayat denemeleri olsa da tek partili siyasal hayat mevcut olmuştur. 1946 yılında çok partili siyasal yaşama geçiş sivil toplumsal kurumların (dernek, sendikalar, birlikler, basın vs.) gelişmesine neden olmuş, sanayileşmenin başlaması ve kırsaldan kentlere göçün hızlanması bir toplumsal değişimi beraberinde getirmiştir. 1946-1960 yılları arasında toplam 37 yeni parti kurulmuştur. Aynı zamanda “Ankara Teknisyenleri Cemiyeti”, “Ankara Şoförler Cemiyeti”, İzmir’de “İzmir Sanayi İşçileri Birliği”, “Tütün İşçileri Birliği”, Zonguldak’ta “Amele Birliği”, “İnsan Hakları Cemiyeti” gibi sivil toplum örgütü ve sendikalarda kurulmuşlar. 1946 yılında dernek sayısı 733 iken, çok partili döneme geçiş sonrası 1960’a gelindiğinde bu sayı 18958 olmuştur (Özkiraz ve Arslanel, 2015: 30-33). Tüm bu gelişme ve değişimler parlamentoya yansımıştır.

İşbu çalışmanın incelenen dönemler içinde Türkiye’de yaşanan birçok siyasi ve toplumsal gelişmenin daha iyi değerlendirilmesini ve toplumun iktidar yapısının daha iyi anlaşılabilmesi sağlanması bakımından büyük önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Bu konuda ilgili dönemleri içeren önceki akademik çalışmalar daha genel çalışmalar olup özellikle parlamenterlerin meslek dağılımı tek meslek üzerinden incelenmiştir. Örneğin; Turhan, (2000) çalışmasında siyasal elit değişim kuramını inceleyerek model olarak Türkiye'yi incelemiştir. Yine Yücekök (1983), parlamentonun değişim sürecini incelerken meslek dağılımlarında parlamenterleri tek meslek üzerinden kurgulamış ve parti ayrımı yapmamıştır. Arslan (2003) ise iktidar ya da güç konusunda bu güne kadar ortaya konmuş temel teorik yaklaşımlardan biri olan elit teorisi üzerinde durmuştur. Özbudun (1995), ise çalışmasını parti ayrımı yapmadan oluşturmuştur. Güneş (2001), iki ciltlik çalışmasında Türkiye'de parlamentonun 1935-1939 tarihleri arasındaki tüm faaliyetlerinin incelemiş ve bu dönemdeki parlamenterlerin özgeçmişleri albüm olarak oluşturmuştur. Demirel'in (2017), *İlk Meclis'in Vekilleri* adlı çalışması da konu üzerindeki çalışmalardan biri olup yöntemsel olarak çalışmamızda yararlanılmıştır. F. Açikel (2009), 23 Nisan 1920'den başlayarak 22 Temmuz 2007'de yapılan 23. dönem parlamento seçimlerine kadar parlamentoya giren parlamenterleri "TBMM Milletvekili Veri Tabanı Oluşturulması ve Siyasal Seçkin/ Milletvekilleri Profili Çalışması" projesi ile araştırmıştır. Çalışmada bir veri tabanı oluşturulmuştur. Çalışma, seçkinlik kuramı üzerinden ifade edilmesi bakımından önemlidir. Frey, F. W. (1965)'in, *The Turkish Political Elite* adlı çalışması 1920-1957 yılları arasındaki parlamenterleri sosyolojik olarak incelemektedir. Çalışma ülkemizdeki siyasal sistemi meslekler ve partiler üzerinden betimleyen önemli bir çalışmadır.

Çalışmanın amaçlarından ilki o dönem parlamentoya seçilen siyasi elitlerin toplumun genelinin sosyoekonomik profilini yansıtıp yansıtmadığını ve toplumun demokratikleşme sürecinde bunun parlamentoya nasıl yansıdığını gözlemlemektir. Diğer bir ifadeyle çok partili hayat ve tek dereceli seçimle birlikte toplumu temsil eden gruplarda parlamentonun geneli ve parti bazında değişikliğin olup olmadığını gözlemlemektir. Ayrıca toplumun demokratikleşmesi ile birlikte meslekler bazında siyasal katılımın hangi seviyede olduğu anlaşılmalı çalışılacaktır. Bu yüzden parlamentodaki siyasi elit gruplarının toplumsal ve ekonomik değişim niceliği anlaşılmalı çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci amacı parlamentonun kurumsal değişiminin incelenmesidir. Diğer bir ifadeyle parlamentonun toplumsal sınıfları ve farklı çıkarları nasıl temsil ettiğini incelemektir.

Çalışmada inceleme kapsamındaki dönemlerde seçimlerle meclise giren siyasi elitler parti ayrımına tabi tutularak meslek, yaş, cinsiyet ve öğrenim durumları bakımından incelenmiş ve incelenen dönem bir önceki dönemle karşılaştırılmak suretiyle analiz yapılmıştır. Böylelikle ilgili dönemde parlamentonun Türk toplumunun sosyo-ekonomik yapısına uygun olup olmadığı anlaşılmalı çalışılmıştır. Çalışmada süreli ve süresiz yayınlar kullanılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: ELİT, SİYASİ ELİT ve ELİT TEORİSİ

19. yüzyıl sonlarından itibaren sosyal bilimler alanında kullanılmaya başlanılan *elit* kavramı Fransızca *elite* sözcüğünden Türkçeye geçmiştir. Pareto'ya göre *elit*, "her insan faaliyeti dalında puan verme yoluyla bir endekslemeye gidildiğinde, kendi faaliyet dallarında en yüksek puanlara sahip olanlardır. En iyi avukatlar, en iyi memurlar, en çok kazananlar, en iyi politikacılar, en iyi polisler kısacası herhangi bir kesimde var oluş koşulları, akılları ve sahip oldukları sayesinde başkalarına oranla üstün bir çizgide yer alan kişiler toplumun elitleridir"

(Pareto, 1935: 1422). H. Laswell ise elit kavramını; “elde edilecek ne varsa ondan en çok alanlar, toplumda mevcut değerlerden en fazlasını elde edenler” olarak tanımlamaktadır (Türköne, 2003: 382-383-386).

Elit kavramının yerine “yönetici sınıf” kavramını tercih eden Mosca (1939: 50)’ya göre “toplumlarda iki sınıf insan vardır. Yöneten bir sınıf ve yönetilen sınıf.. Birinci sınıf, her zaman daha az sayıdadır. Bu sınıf tüm siyasi işlevleri yerine getirir, gücü tekeline alır ve gücün getirdiği avantajlarla zevk alır. İkincisi ise daha fazladır, birincisi tarafından yönetilir ve kontrol edilir”. Mosca, yönetici azınlık ile çoğunluğu oluşturan yönetilen olgusunun tarihsel olarak elit yönetiminin kaçınılmazlığı sonucunu doğruladığını belirtmektedir. Mosca, yönetici sınıfın yönetilen çoğunluktan bazı özellikler nedeniyle ayrılan bir sınıfı temsil ettiğini belirtir ve onlardan maddi veya entelektüel olarak üstün olduğuna dikkat çekmektedir (Açıkel, 2009: 64; Kalaycıoğlu, 1984: 355). Mosca’nın yönetici sınıfında ekonomik olguların yanında aynı zamanda aile, eğitim, soy, ırk vb. gibi olgularda önemlidir. Mosca, yönetici sınıfı açık bir yapı olarak kabul eder. Yani bu sınıfa geçmek için eğitim, meslek, para, vb. özelliklere sahip olmak koşuluyla olabilmektedir (Kapani, 2002: 113-114). Ona göre gerçek şudur. Sosyal konum, aile geleneği, yaşadığımız sınıfın alışkanlıkları olduğundan daha fazla katkıda bulunur (Mosca, 1939: 63).

Siyaset bilimine kavramı ilk kazandıran Pareto, bahsedildiği üzere bir puanlama ile “elit” kavramına ulaşmaktadır (Kapani, 2002: 114-1115). Ona göre elitler zamanla değişir ve bu değişim süreklidir. Bu durumu “elitlerin dolaşımı” kavramı ile ifade eder. Ona göre “elitlerin dolaşımı” para ve iktidar sahiplerinin yerlerini yenilerin almasından daha fazlasını ima eder. Bu, her şeyden önce, seçkinler içindeki baskın kalıntıların değiştiği anlamına gelir. Pareto’ya göre, seçkinler iktidara yükselir, egemenliği sürdürür ve başka bir seçkinler gurubu onun yerini almaya çabalıyorsa iktidardan düşer. Çünkü yükselen sınıfın ‘inancı’ ve umudu vardır, düşen sınıfın yalnızca ayrıcalıkları vardır (Pareto: 1968).

Siyasi elit ise “siyaset kurumu içinde en üst ya da en üste yakın konumları işgal eden bireyler” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, siyasi elit kavramı bir mecliste yasama ve yürütme faaliyetlerinde bulunanlar ile siyasi partilerde en etkin konumdaki bireyleri kapsamaktadır. Cumhurbaşkanı ya da devlet başkanı, siyasi partilerin genel sekreterleri, siyasi parti liderleri, başbakanlar, milletvekilleri, meclis başkanları ve bakanlar gibi bireyler siyasi elit kapsamında değerlendirilir (Arslan, 2007: 5).

3. PARLAMENTO VE TÜRKİYE

“Parlamento” kavramı Latince kökenli olup, “bir karara varmak üzere görüşme yapan kurul olarak” tanımlanmaktadır. Siyaset biliminde ise halk tarafından seçilen insanların bir araya gelerek devletin önemli işlerini yaptıkları kurul olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 1964: 30). Yayla (2005)’e göre ise, “belirli şartlara uygun olarak ve seçimler yoluyla teşekkül eden ve yine belirli görev ve yetkilere sahip olan bir insanlar heyetidir.” Kısaca parlamentolar belli toplumsal, siyasal ve ekonomik gereksinmelere cevap olarak oluşmuş ve bu yönde işlev gören siyasal bir kurumdur (Yücekök, 1983: 8).

Bir siyasal kurum olarak parlamentoların birbirlerinden farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir (Huntington, 1968). Yani bazı parlamentolar tek partili, bazıları çift partili bazıları da ikiden daha fazla partili olabilmektedirler. Hatta geçmişte bazı parlamentolar partisizde olabilmıştır. (Yücekök, 1983: 8). Fakat siyasal partiler “siyasal hayatın vazgeçilmezi” (Türküne, 2003: 253-292) olarak kabul edilmekte ve parlamentolarda birden fazla siyasi parti olabilmektedirler.

Dünyada ilk parlamento örneği İngiltere’de 1215 yılında gerçekleşmiştir. 1215’te toplanan parlamento şehir temsilcilerinin, baronlar ve şövalyelerin içinde olduğu meclisti. Bu yüzden “model parlamento” olarak adlandırıldı. Şehir temsilcilerinin parlamentoda olmasıyla, İngiliz Hukuku’na temsil fikri girmiş ve parlamento İngiliz siyasal hayatının en temel kurumlarından biri olmuştur (Güneş, 1964: 33).

Avrupa’da XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar parlamentolar imtiyazlı sınıfların dışında halkın söz sahibi ve etkin olmadığı, olmadığı bir kurum idi. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde ise parlamentolar daha çok siyasal hayata katılan burjuvazi ile feodal sınıfın temsilcilerinin çatışma sahnesine dönüşmüştür (Ortaylı, 1978: 171).

Türk siyasal hayatı incelendiğinde siyasi iktidarların denetlenmesi anlamı dışında, devletin önemli işlerinin müzakere edildiği meclisler daima vardı. Örneğin; Asya Hun İmparatorluğunda devletin önemli işlerinin görüşüldüğü belirli tarihlerde vatandaşların katılımıyla toplanan bir meclisin olduğu bilinmektedir. Yine bu anlamda Selçuklu Devleti’nde Divan-ı Saltanat, Osmanlı Devleti’nde ise Divan-ı Hümayun vardı (Tekin vd. 2007: 23-24). Divan-ı Saltanat veya Büyük Divan kendisine bağlı dört nezaretten oluşmaktaydı. Bunlar maliye işlerine bakan Divan-ı istifa, askerlik işlerine bakan Divan-ı Arz, devletin iç ve dış yazışmalarına bakan Divan-ı Tuğra ve devletin idari ve adli işlerini inceleyen Divan-ı İşraf’tır. Bunlardan başka halkın şikâyetlerini dinlemek için toplanan Divan-ı Mezalim vardı. Osmanlı Devleti’ndeki Divan-ı Hümayun ise devletin en yetkili ve faaliyet açısından en yoğun divanıdır. Toplantılarında devleti ilgilendiren siyasi, hukuki ve iktisadi işler konuşulur, karara bağlanırdı. Divanın önemini kaybettiği XVII. yüzyıldan sonra ise devletin işlerini görüşmek üzere meşveret meclisleri toplanmaya başlamıştır. 1838 yılından itibaren ise devletin en yüksek yasama ve yürütme organı olan Meclis-i Hass-ı Vükela kurulmuştur (Olgun ve Eraslan, 2006: 16-19).

Osmanlı Devleti’nde Batılı anlamda ve modernleşme çabalarının bir ayağını oluşturan ilk parlamento ise 1876 tarihli Kânûn-ı Esâsî ile öngörülmüştür. Anayasa ile öngörülen Meclis-i Umumi, Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan’dan oluşan çift kanatlı bir meclisti (Özkiraz ve Hamdemir: 72). İlk parlamento 1877 yılında yapılan seçimle oluşturulmuştur. Bu parlamento daha çok millet sisteminin ortaya çıkarttığı bir sonuçtu. Yani daha çok din ayrımına dayalı bir kurum olmuştu. Fakat 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi nedeniyle ömrü fazla olmamıştır. Bu ilk meclisin ardından 1908 yılında İngiltere ve Rusya’nın Reval’de yapmış olduğu görüşmeler sonucunda yaşanan dış gelişmeler ve içte İttihat ve Terakki öncülüğündeki girişimler sonucu “Meclis-i Umumi” 23 Temmuz 1908’de tekrar toplanmasına karar verilmiştir. Bu meclis seçim sonrası toplandığı 17 Aralık 1908 tarihinden feshedildiği 18 Ocak 1912’ye kadar pek çok kanunu yürürlüğe koymuştur. Bu meclis Osmanlı toplumunun gerçek anlamda ilk defa millet

egemenliği ile tanıştığı meclistir. Bu meclisin yapmış olduğu uygulamalar daha sonra millet egemenliğinin sağlanmasına zemin olmuştur (Olgun ve Eraslan, 2006: 48-101). Türkiye Cumhuriyetinin parlamento tarihi ise 1920 yılında Kurtuluş Savaşı sürecinde kurulan Birinci Meclis’le başlamış ve büyük dönüşüm ve değişim yaşamıştır. Savaş ortamında oluşturulan ve milli mücadeleye yön veren bu meclis “Gazi Meclis” olarak anılmaktadır. 1877 yılından 1943 seçimleri dahil iki dereceli bir seçimle parlamento oluşturulmuştur. Yani halk parlamento’yu oluşturacak milletvekillerini seçecek ikinci seçmeni seçmekteydi. İkinci seçmen ise parlamenterleri seçmekteydi (Güneş, 2001a: 5-7; Uyar, 2002).

Türkiye’de 1920-1923 arası mecliste gruplar mevcuttu. 1943’e kadar ise iki çok partili sisteme geçiş denemesi hariç tek partili bir siyasi hayat vardı. Bu dönemde iki defa başarısız çok partili hayat girişimi olmuştur. Hatta 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası bizzat Atatürk’ün tavsiyesi üzerine kurulmuş fakat kısa süre içinde kapatılmıştır. Fethi Okyar anılarında Atatürk’ün kendisine “*Bugünkü manzaramız aşağı yukarı bir ‘dictature’ manzarasıdır. Vakıa bir meclis vardır. Fakat dahilde ve hariçte bize ‘dictature’ nazarıyla bakıyorlar*” dediğini söyler (Okyar ve Seyitdanlıoğlu,1997: 98).

Tek parti döneminde dönemde parlamenterleri seçecek ikinci seçmenler Cumhuriyet Halk Partisi üyesiydiler ve parti tüzükleri gereği kendi parti üyelerine oy vermek zorundaydılar (Uyar, 2008). Bu durum demokrasinin genel prensipleri aykırılık oluşturmakta olup demokrasi düşüncesiyle bağdaşmamaktadır. 1946 seçimlerinde ise hem çok partili bir siyasal hayata geçilmiş hem de tek dereceli seçim sistemi benimsenmişti. Ayrıca çok partili siyasal yaşama geçiş sivil toplumsal kurumlarının (dernek, sendikalar, birlikler, basın vs.) gelişmesine neden olmuş, sanayileşmenin başlaması ve kırsaldan kentlere göçün hızlanması bir toplumsal değişimin yaşanmasına neden olmuştur (Özkiş ve Arslanel, 2015: 30). Tüm bu gelişme ve değişimler parlamentoya yansımıştır.

4. 1960–1980 ARASINDAKİ PARLAMENTOLARIN PARLAMENTER PROFİLLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Bu bölümde 1960-1980 yılları arası parlamentoda görev yapmış siyasi elitlerin meslek dağılımları, eğitim, cinsiyet ve yaş profilleri parti ayrımı yapılarak incelenecektir. İncelenecek olan bu kriterler parlamentonun kurumsallaşmasına, profesyonelleşmesine ve demokratikleşmesine katkı sağlamaktadır.

4. 1. Profil Belirlemede Kullanılan Kategoriler

1961-1977 arasında yapılan beş genel seçim sonrası parlamentoya girmiş parlamenterlerin profilleri incelenirken yapılan tasniflemeye her şeyden önce parlamenterlerin siyasi parti bağlamında genel olarak ayrıştırılması sağlanmıştır.

1961 seçimlerinden 1977 seçimlerine kadar oluşan parlamentolar karşılaştırmalı olarak ele alınırken parlamenterlerin meslekleriyle ilgili olarak yaptığımız sınıflandırmada toplam altı kategori belirlenmiştir. Bunlardan ilki olarak “kamu/resmî” başlığında; bürokrat-yönetici, öğretim elemanı, öğretmen, asker, banka-maliye-iktisat ile ilgili resmi niteliği olan meslekleri yapanlar ile diğer memurlar toplanmıştır.

“Serbest” ana kategorisi altında doktor, eczacı, diş hekimi, veteriner, mühendis, mimar, müteahhit, sigortacı, muhasebeci, mali müşavir, hukukçu/avukat mesleklerinden gelen parlamenterler tasnif edilmişlerdir. Söz konusu mesleklerin özellikleri göz önüne alındığında hem kamuda hem de serbest olarak yapılabilmeleri olanaklıdır. Bu bağlamda bu mesleki özgeçmişe sahip parlamenterlerin kamuda veya serbest olarak mesleklerini yapıyor olmaları göz önüne alınmış ve eğer kamuda yapılıyor olduğu tespit edilmişse aynı zamanda “kamu/resmi” kategorisinde durumuna uygun alt başlık altında tasnif edilmişlerdir.

“Ekonomik” başlığı altında; ticaret (esnaflık), tarım (çiftçilik), sanayicilik meslekleri toplanmıştır. “Basın-Yayın” başlığında gazeteci/yazar, edebiyat/matbuat işleriyle uğraşmış parlamenterler toplanmıştır. Öte yandan mesleki bağlamda işçi ve sendikacı kökenli olan parlamenterler de ayrı bir kategoride toplanılmıştır.

Son olarak sayılan tüm bu kategoriler içinde tasnif edilemeyecek mesleki özgeçmişleri olan parlamenterler “diğer” başlığı altında toplanmışlardır. Parlamenterlerin mesleki profillerinin tespit edilmeye çalışıldığı tasnifte bazı parlamentolarda ana kategoriler aynı kalmak koşulu ile bazı alt başlıklar güncellenmiş veya eklemeler yapılmıştır. Örneğin 12. dönem (1961) parlamentosunda tasnif edilemeyen “din işleri” alt kategorisi içinde gösterilebilecek “Kamu/Resmi” ana kategorisinde gösterilen parlamenterler 15. ve 16. dönem (1973-1977) parlamentolarında kayda değer bir oranda bulunmakta olup ilgili ana kategoride ayrı bir alt başlık olarak tasnif edilmiştir.

Çalışmada parlamentolarındaki parlamenterlerin “eğitim”, “cinsiyet” ve “yaş durumları” da mesleki niteliklerinde yapıldığı gibi partilere göre ayrıştırma yapılarak tasnife tabi tutulmuşlardır. “Eğitim” düzeyleri tasnifinde dönem parlamenterlerinin belirlenen “üniversite”, “lise”, “ortaokul”, “ilkokul” kategorilerinden hangisinde yer aldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu kategorilerden hiçbirine girmeyen veya bu bağlamda hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamayan parlamenterler “diğer/özel” kategorisinde tasnif edilmiştir. Öte yandan “eğitim” düzeyleri açısından parlamenterler tasnif edilirken cari durumda “okudukları” değil, diploma/bitirme belgesi vs. olarak tamamladıkları okullar esas alınmıştır.

“Cinsiyet” bağlamında yapılan tasnifte partili parlamenterlerin ilgili dönemlerde kadın/erkek kategorilerinde tespit edilmesi sağlanmıştır. Son olarak yaş durumları incelenen parlamenterler için “yaş dağılımı” altında dört ana yaş aralığı tercih edilmiştir. “30-40”, “41-50”, “51-60”, “61+” olarak belirlenen bu yaş aralıkları partilere göre parlamenterlerin hangi yaş aralığında ne kadar yığıldıklarını tespit etmede kolaylık sağlayacak niteliktedir.

4.2. 12.Dönem (1961) Parlamentosunun Üye Profili

4.2.1. 12.Dönem (1961) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

1950’li yıllara kadar “kamu” grubunun “ekonomik” ve “serbest” meslek gruplarına karşı parlamentodaki sayılarının bu tarihten itibaren sağladıkları üstünlük tek parti iktidarını sona erdiren serbest seçimlere (Erdoğan, 2003: 76-77) bağlanabilir. Fakat burada 1950’li yıllarla sanayileşmenin başlaması ve kırsaldan kentlere göçün hızlanması bir toplumsal değişimin yaşanmasına neden olduğu unutulmamalıdır (Özkerem ve Arslanel, 2015: 30).

1960 askeri müdahalesi sonrası oluşan ilk parlamentoda üye dağılımı kapatılan Demokrat Parti (DP)’nin devamı kabul edilen Adalet Partisi (AP) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) arasında paylaşılan bir görüntü sergilese de CHP 173 üyeye en çok temsil edilen parti olmuştur. AP, 158 üyeye ikinci parti olarak, Yeni Türkiye Partisi (YTP) 65 ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 54 üyeye Parlamentoda yer almıştır (Yenişafak, Erişim: 03.03.2021).

Parlamento geneline bakıldığında meslek kategorileri içinde %54’ü aşan bir oranda Serbest ana kategorisinde yer alan hukukçu/ avukat, doktor, mühendis ve müteahhitlerin temsil edildiği görülmektedir. Bu oransal üstünlük meclisin yarısından fazlasının bu kategorideki mesleklerden geldiğini işaret etmesi anlamında önemlidir. Ancak belirtmek gerekir ki özellikle hukukçu/ avukat kökenli parlamenterlerin çoğu neredeyse tüm dönemlerde kendini hissettiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukukçu/ Avukat meslek grubundan gelen parlamenterler tek başına parlamentonun %36’sını oluşturmaktadır. Yine %11’in üzerinde temsil oranıyla doktor, eczacı, diş hekimi ve veterinerler de parlamentoda yer alan mesleklerden olmuştur.

Tablo 1: 12.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

PARTİLER	AP		CHP		YTP		CKMP		BAĞ.		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
KAMU/ RESMİ	46	29,5	57	32,9	19	29,7	18	33,3	1	50,0	141	31,4
Bürokrat-Yönetici	12	7,7	18	10,4	4	6,3	5	9,3	1	50,0	40	8,9
Öğretim Elemanı	0	0,0	3	1,7	0	0,0	1	1,9	0	0,0	4	0,9
Öğretmen	4	2,6	6	3,5	2	3,1	6	11,1	0	0,0	18	4,0
Asker	14	9,0	9	5,2	3	4,7	5	9,3	0	0,0	31	6,9
Banka-Maliye-İktisat	5	3,2	10	5,8	1	1,6	0	0,0	0	0,0	16	3,6
Diğer Memur	11	7,1	11	6,4	9	14,1	1	1,9	0	0,0	32	7,1
SERBEST	80	51,3	99	57,2	36	56,3	28	51,9	1	50,0	244	54,3
Doktor-Ecz.Diş H.-Vet.	17	10,9	28	16,2	3	4,7	4	7,4	0	0,0	52	11,6
Mühendis-Mimar-Müteah.	14	9,0	9	5,2	3	4,7	3	5,6	0	0,0	29	6,5
Sigort-Muh.-Mali Müşavir	1	0,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,2

Hukukçu/ Avukat	48	30,8	62	35,8	30	46,9	21	38,9	1	50,0	162	36,1
EKONOMİK	40	25,6	45	26,0	15	23,4	11	20,4	0	0,0	111	24,7
Esnaf-Tüccar	25	16,0	22	12,7	8	12,5	9	16,7	0	0,0	64	14,3
Sanayici-İş Adamı	3	1,9	3	1,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	1,3
Tarım/ Çiftçi	12	7,7	20	11,6	7	10,9	2	3,7	0	0,0	41	9,1
BASIN-YAYIN	21	13,5	15	8,7	4	6,3	2	3,7	2	100,0	44	9,8
Gazeteci/ Yazar	9	5,8	6	3,5	2	3,1	1	1,9	1	50,0	19	4,2
Edebiyat/ Matbuat	12	7,7	9	5,2	2	3,1	1	1,9	1	50,0	25	5,6
İŞÇİ-SENDİKACI	4	2,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9
İşçi	2	1,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,4
Sendikacı	2	1,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,4
DİĞER	2	1,3	4	2,3	2	3,1	2	3,7	0	0,0	10	2,2

Kaynak: TBMM Albümü, 1962

Tablo-1'deki oranlara bakıldığında parlamentoda temsil edilen dört parti de "serbest" kategorisinde % 50'nin üzerinde ve birbirine yakın oranlarda üyeye sahiptirler. Yine de serbest kategorisinde %57 ile CHP biraz daha önde gözükmektedir. Ayrıntılı verilere bakıldığında CHP içinde hukukçu/avukatlar %35'ün üzerinde bulunmaktadır. Yine CHP'li parlamenterlerin %16'sı doktor, eczacı, diş hekimi veya veterinerdir. Parlamentodaki ikinci büyük parti olan AP' de serbest meslek kategorisinde yer alanların toplam oranı %51'in az üstündedir. Bu oranın içinde hukukçu/avukatlar %30, doktor ve eczacılar %11'e yakın bir oranda bulunmaktadır. Serbest ana kategorisinin alt tasniflemesinde partilere göre göze batan en keskin oran mühendis/mimar ve müteahhitlerin AP'de %10'a yakın bir oranla diğer üç partiyi de ikiye katlamış olmasıdır.

YTP ve CKMP serbest kategorisinde sırasıyla %56 ve % 51 oranında üyeye sahiptirler. YTP'de hukukçu/avukatların oranı %46'nın üstüne çıkmış olup neredeyse partinin yarısına yakını bu meslek grubundan gelmektedir. YTP içinde doktor ve eczacıların oranı %4'lerdedir. CKMP'de ise hukukçu/avukatların oranı %39'a dayanmakta olup, doktor ve/veya eczacıların oranı %7'nin üstündedir.

Parlamento ortalamasına bakıldığında AP hariç diğer üç partide hukukçu/avukatlar bağlamında ortalamayı yakalamıştır. Hatta YTP ve CKMP’de ortalamanın üstünde bir hukukçu/avukat üye vardır.

Parlamento geneli açısından en fazla parlamenterin bulunduğu ikinci meslek kategorisi kamu/resmi kategorisidir. Parlamenterlerin %31,4’ü bu kategoridedir. Bu oranın önemli kısmını asker-sivil yönetici ve bürokratlar oluşturmaktadır. Sivil-asker bürokratların parlamento bütünündeki oranı %10’u aşmaktadır. Öte yandan öğretmenler de %4 ile kamu/resmi ana kategorisinde kayda değer oranda yer almaktadırlar.

Partilere göre dağılımda sivil bürokrat/yöneticilerin en fazla %10.4 ile CHP’de ve % 9.3 ile CKMP’de temsil edildikleri görülmektedir. Bu meslekten parlamenterlerin diğer partilerdeki temsil oranı ise AP’ de %7.7, YTP’ de % 6.3’tür. Asker kökenli parlamenterlerin yoğunluklu olarak yer aldıkları partiler CKMP ve AP’dir. Her iki partide de %9 civarında asker üye bulunmaktadır. Farklı bir okumayla söylenebilir ki ironik şekilde askerler tarafından genel başkanları ve iki bakanları asılan ve kapatılan bir partinin devamı niteliğini taşıyan AP’de tüm parlamentonun en fazla asker üyesi bulunmaktadır. CHP’de asker parlamenter oranı %5’ler civarındadır. YTP’de ise asker üye oranı %4’lerdedir.

Bir genelleme olarak bakıldığında Tablo-2de görülebileceği gibi parlamento oranı kamu/resmi kategorisi için %31 civarındadır. Parlamentodaki dört partide bu kategoride birbirine yakın üyeye sahiptirler.

Ekonomik meslekler kategorisinde parlamento ortalaması %25’e yakındır. Parlamentonun en büyük iki partisi CHP ve AP sırasıyla %26 ve %25.6 ile ortalamayı aşmışlardır. YTP bu kategoride %23.4 ve CKMP de %20.4’te kalmıştır. Parlamento geneli için serbest kategorisinde en fazla üye gerek oransal gerekse sayısal olarak esnaf ve tüccarlardadır (%14). Esnaf ve tüccarları çiftçiler izlemektedir (%9). Ekonomik kategorisinde yer alan esnaf/tüccarların oranı CHP ve YTP’de %12, AP ve CKMP’de ise %16 civarındadır.

Mesleki olarak “basın-yayın”dan gelen parlamenterlerin partilere göre oranları AP’de %13, CHP’de %8, YTP’de %6 ve CMKP’de ise % 3’lerde tespit edilmiştir. Son olarak parlamentoda 2 üye işçi-sendikacı kökenli olup her ikisi de AP’de yer almışlardır. Halkçı ve sol ideolojik tanımlamaya sahip CHP’de işçi veya sendikacı olmaması ilginç bir verisel tespit olarak ifade edilmelidir.

4.2.2. 12.Dönem (1961) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

Tablo-2’de görüldüğü gibi parlamento üyelerinin % 76.4’ü üniversite ve dengi okullardan mezundur. Partiler bazında bakıldığında da üniversite mezunlarının oranı %70’lerin üzerindedir. Üniversite mezunu parlamenterlerin sayıca ve en yüksek oranda yer aldığı parti CHP’dir ve parti içindeki üniversite mezunu parlamenter oranı % %78.6 olarak tespit edilmiştir. Üniversite mezunu olan parlamenterlerin en düşük oranda kaldığı parti %70.3 ile YTP’dir. AP’de bu oran % 77, CKMP’de ise %76 civarındadır.

Tablo 2: 12.Dönem (1961) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

PARTİLER		AP		CHP		YTP		CKMP		BAĞ.		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
EĞİTİM DÜZEYİ	Üniversite	120	76,9	136	78,6	45	70,3	41	75,9	1	50,0	343	76,4
	Lise	14	9,0	16	9,2	11	17,2	6	11,1	1	50,0	48	10,7
	Ortaokul	15	9,6	13	7,5	4	6,3	4	7,4	0	0,0	36	8,0
	İlkokul	5	3,2	6	3,5	3	4,7	2	3,7	0	0,0	16	3,6
	Diğer/özel	2	1,3	2	1,2	1	1,6	1	1,9	0	0,0	6	1,3
TOPLAM		156	100,0	173	100,0	64	100,0	54	100,0	2	100,0	449	100,0
CİNSİYET	Erkek	155	99,4	172	99,4	64	100,0	53	98,1	2	100,0	446	99,3
	Kadın	1	0,6	1	0,6	0	0,0	1	1,9	0	0,0	3	0,7
TOPLAM		156	100,0	173	100,0	64	100,0	54	100,0	2	100,0	449	100,0
YAŞ DAĞILIMI	30-40	87	55,8	73	42,2	34	53,1	24	44,4	1	50,0	219	48,8
	41-50	45	28,8	61	35,3	18	28,1	17	31,5	0	0,0	141	31,4
	51-60	20	12,8	26	15,0	10	15,6	7	13,0	1	50,0	64	14,3
	61+	4	2,6	13	7,5	2	3,1	6	11,1	0	0,0	25	5,6
TOPLAM		156	100,0	173	100,0	64	100,0	54	100,0	2	100,0	449	100,0

Kaynak: TBMM Albümü, 1962

Parlamentelerin eğitim düzeyleri açısından en dikkat çekici noktalardan biri YTP’de lise mezunlarının %17’nin üstünde bir orana sahip olmasıdır. Diğer üç partide lise mezunlarının oranı %9-11 arasında iken YTP bu oran epeyce aşmıştır. Parlamentoda ilköğretim düzeyindeki eğitim düzeyine sahip parlamenterlerin partiler bazındaki oransal dağılımı %11-12 aralığında seyretmektedir. Özetle söylemek gerekirse 449 parlamenterin yer aldığı 12.dönem parlamentosunda 343 parlamenterin üniversite eğitimi görmüşlerden oluşması parlamentonun eğitim düzeyini yüksekliğini ve parlamenter adaylığı ve seçimi konusunda eğitimin önemini görmemiz açısından önemli bir veridir.

Tablo-2’ye bakıldığında yaş gruplarının oransal dağılımlarının parlamento bütününde küçükten büyüğe doğru seyrettiği açıkça görülmektedir. 30-40 yaş aralığındaki parlamenterlerin parlamento bütününe oranı yarıya yakındır. Orta yaş aralığı sayılabilecek 41-50 yaş grubundaki

parlamenterlerin oranı %31’in biraz üstündedir. Parlamentonun başka dönem parlamentoları bir kenara bırakıldığında kendi içinde dahi genç bir görüntü sergilediğinin kanıtı 61 yaş ve üzeri parlamenterlerin toplamda %5.6 olmasıdır.

Partiler bazında en genç üye profili 30-40 yaş aralığındaki parlamenterlerin % 56’ya yakın oranda temsil edildiği AP’dir. Kapatılan ve pek çok üyesi yargılanıp çeşitli cezalar alan DP geleneğinin devamı AP’nin görece önemli ölçüde genç parlamenterlerden oluşması kısmen anlaşılır bir durumdur. AP’nin hemen hemen %85’i 50 ve daha küçük yaşlardadır. Parlamentonun en büyük partisi CHP’de 30-40 yaş grubundaki parlamenterlerin oranı %42.2 olarak tespit edilmiştir. CKMP ve CHP için belirlenen en ayırıcı yaş grubu oranı sırasıyla %11.1 ve % 7.5 ile parlamentodaki en fazla 61 yaş ve üzeri “yaşlı” parlamenterleri içinde barındırmalarıdır.

Cumhuriyetle birlikte Türkiye’de kadınların toplumsal durumları kimi önemli değişimler göstermiştir. Yapılan yasal düzenlemelerle kadın-erkek eşitliği kısmen de olsa gerçekleştirilmiştir. Kadın seçme, seçilme, eğitim, meslek seçimi, kamuda çalışma gibi haklar elde etmiştir (Ozankaya, 1986: 320).

Hem çok partili hem de tek partili dönem incelendiğinde, parlamentodaki ezici erkek üstünlüğü açıkça görülür. Cumhuriyet tarihi boyunca en az kadının girdiği parlamentolar 1950 ve 1961’de oluşan parlamentolardır. Her iki parlamentoda da sadece 3 kadın parlamenter oturabilmiştir. İlginç bir gösterge olarak 1935 seçimlerinde parlamentoya 18 (% 3,80) kadın parlamenter girebilmişken (Arslan, 2005: 63) bu oranın 12. dönem parlamentosunda %0.7’ye düşmesidir. Nüfusun yaklaşık yarısının kadın olduğu (TUIK, 2012: 5) düşünülürse parlamentoda bu kadar az kadının varlığı toplumun sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal kodlamalarıyla yakından ilişkilendirilebilir.

4.3. 13.Dönem (1965) Parlamontosunun Üye Profili

4.3.1. 13.Dönem (1965) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

1965’te yapılan seçimler sonucu oluşan parlamentoda üye dağılımı yoğunluklu olarak iki başat partide olmuştur. AP, 240 üyeye parlamentonun yarısından fazlasına sahip olmuştur. CHP ise ikinci büyük parti olarak 134, MP 31, YTP 19, TİP 14 ve CKMP 11 üyeye parlamentoda yer almıştır (Yenişafak, Erişim: 03.03.2021).

Bir önceki 12. dönem parlamentosunda olduğu gibi parlamentonun bütününde en fazla temsil bulan meslek grubu serbest kategorisindekilerdir. Parlametodaki serbest meslek grubundan gelen üye oranı % 46.4 olarak tespit edilmiştir. Bu kategorideki en başat oran % 32.4 ile hukukçu/avukatlardır. Yani parlamentonun üçte biri avukattır. Parlamentonun en büyük partisi olan AP’de serbest kategorisinde %47’nin biraz üzerinde üye bulunmaktadır. Bu oran CHP’de %55.4’tür. CHP’de avukatların oranı %38’in biraz üzerine çıkmakta ve dört puanlık bir fazlalıkla AP’den daha fazla hukukçu/avukat üyeye sahip olduğu tespit edilmiştir.

AP’nin mühendis, mimar ve müteahhit olan parlamenterlerinin oranı %7.1 iken CHP’de bu oran bir önceki parlamento döneminde olduğu gibi daha aşağıda kalmakta ve % 4.5’ta seyretmektedir. Öte yandan CHP’de doktor ve/veya eczacıların oranı (%12.5) AP’nin (%4.6)

yaklaşık üç katı olarak tespit edilmiştir. Bu gruptaki parlamenterler bir önceki dönemde de CHP’de fazla olmakla birlikte oransal artış dikkat çekmektedir.

Tablo 3: 13.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

PARTİLER	AP		CHP		MP		TİP		YTP		CKMP		BAĞ.		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
RESMİ	68	28,3	49	36,6	6	20,7	6	40,0	3	15,8	5	45,5	0	0,0	137	30,6
Bürokrat-Yönetici	33	13,8	19	14,2	1	3,4	0	0,0	1	5,3	1	9,1	0	0,0	55	12,3
Öğretim Elemanı	12	5,0	6	4,5	0	0,0	4	26,7	1	5,3	0	0,0	0	0,0	23	5,1
Öğretmen	8	3,3	4	3,0	3	10,3	1	6,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	16	3,6
Hakim-Savcı	1	0,4	2	1,5	0	0,0	0	0,0	1	5,3	0	0,0	0	0,0	4	0,9
Asker	9	3,8	18	13,4	2	6,9	1	6,7	0	0,0	4	36,4	0	0,0	34	7,6
Din Görevlisi	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,2
Diğer Memur	4	1,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9
SERBEST	113	47,1	62	55,4	18	62,1	4	26,7	11	57,9	4	36,4	0	0,0	208	46,4
Doktor-Ecz.Diş H.-Vet.	11	4,6	14	12,5	3	10,3	1	6,7	2	10,5	1	9,1	0	0,0	32	7,1
Mühendis-Mimar-Müteah.	17	7,1	5	4,5	7	24,1	0	0,0	0	0,0	1	9,1	0	0,0	30	6,7
Sigort-Muh.-Mali Müşavir	3	1,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	10,5	0	0,0	0	0,0	5	1,1
Hukukçu/ Avukat	82	34,2	43	38,4	8	27,6	3	20,0	7	36,8	2	18,2	0	0,0	145	32,4
EKONOMİK	56	23,3	14	12,5	6	20,7	0	0,0	5	26,3	4	36,4	1	100,0	86	19,2
Esnaf-Tüccar	25	10,4	9	8,0	2	6,9	0	0,0	2	10,5	2	18,2	1	100,0	41	9,2

Özel Sektör Yöneticisi	2	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,4
Sanayici-İş Adamı	3	1,3	0	0,0	1	3,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9
Tarım/ Çiftçi	26	10,8	5	4,5	3	10,3	0	0,0	3	15,8	2	18,2	0	0,0	39	8,7
BASIN-YAYIN	21	8,8	11	9,8	0	0,0	3	20,0	2	10,5	2	18,2	0	0,0	39	8,7
Gazeteci/ Yazar	16	6,7	11	9,8	0	0,0	1	6,7	2	10,5	2	18,2	0	0,0	32	7,1
Yayıncı	5	2,1	0	0,0	0	0,0	2	13,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	1,6
İŞÇİ-SENDİKACI-STK YÖN.	4	1,7	1	0,9	0	0,0	3	20,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	1,8
İşçi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Sendikacı	4	1,7	0	0,0	0	0,0	3	20,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	1,6
STK Yöneticisi	0	0,0	1	0,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,2
DİĞER	3	1,3	6	5,4	1	3,4	0	0,0	1	5,3	0	0,0	0	0,0	11	2,5
Pro. Syasetçi	0	0,0	3	2,7	0	0,0	0	0,0	1	5,3	0	0,0	0	0,0	4	0,9
Diğer	3	1,3	3	2,7	1	3,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	1,6

Kaynak: TBMM Albümü, 1962.

Parlamentonun ikinci en fazla orana sahip meslek kategorisi % 30.6 ile “resmî” kategorisidir. Siyasetteki dengelerin yerine oturmaya başlaması ile birlikte partilerin üye profilleri de gerek ideolojik temelleri/kabulleri gerekse de dayandıkları kitleleri daha anlamlı olarak temsil eder duruma gelmeye başlamışlardır. CHP’de sivil-asker bürokratlar %28’ye yakın oranda yer almasına karşın AP’de aynı mesleklerden gelen parlamenterlerin oranı %18’in altında kalmaktadır. Askerler parlamento ortalamasının yaklaşık iki katı olan %13.4 oranında CHP’de yer almaktadırlar. AP’de bu oran %3.8’dir.

Siyasetteki dengelerin yerine oturmasıyla birlikte çoğunluğunu tüccar ve çiftçilerin oluşturduğu ekonomik mesleklerden gelen parlamenterlerin AP’de oranı %23.3 iken CHP’de bu mesleklerden gelenlerin oranı %12.5 olarak tespit edilmiştir.

4.3.2. 13.Dönem (1965) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

13. dönem parlamentosunda eğitim durumu tespit edilebilen üyelerin yaklaşık %80'i üniversite mezundur. Parlamentoda %90 civarı parlamenterin üniversite eğitimi aldığı parti CHP'dir. Parlamentonun en çok üyesi olan partisi olan AP'de bu oran %76 civarındadır. AP'de lise mezunu olan parlamenter oranı %11.6 olan parlamento ortalamasının üzerinde olup diğer tüm partilerden fazladır (%14.2). 12. dönem parlamentosuna göre ve genel toplumsal temayülle uyumlu şekilde 13. dönemde parlamenterlerin eğitim düzeyi yükselmiştir. Ayrıca ilköğretim düzeyindeki parlamenterin oranı AP'de %9'a yakın çıkmakta iken CHP'de bu oran %3'e yakındır.

Tablo 4: 13.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

PARTİLER		AP		CHP		MP		TİP		YTP		CKMP		BAĞ.		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
EĞİTİM DÜZEYİ	Üniversite	182	75,8	120	89,6	19	68,8	12	80,0	13	68,7	9	81,8	1	100,0	356	79,1
	Lise	34	14,4	10	7,5	4	13,8	1	6,7	2	15,5	1	9,1	0	0,0	52	11,9
	Ortaokul	17	7,1	3	2,2	4	13,8	2	13,3	3	15,8	1	9,1	0	0,0	30	7,7
	İlkokul	4	1,7	1	0,7	1	3,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	1,3
TOPLAM		237	100,0	134	100,0	28	100,0	15	100,0	18	100,0	11	100,0	1	100,0	444	100,0
CİNSİYET	Erkek	237	98,7	131	97,8	28	100,0	14	93,3	18	94,7	11	100,0	1	100,0	440	97,8
	Kadın	3	1,3	3	2,2	0	0,0	1	6,7	1	5,3	0	0,0	0	0,0	8	2,2
TOPLAM		240	100,0	134	100,0	28	100,0	15	100,0	19	100,0	11	100,0	1	100,0	448	100,0
YAŞ DAĞILIMI	30-40	87	36,3	36	26,9	12	41,4	9	60,0	6	36,9	4	36,4	1	100,0	155	34,8
	41-50	112	46,7	55	41,0	10	34,5	3	20,0	11	57,9	5	45,5	0	0,0	196	43,9
	51-60	30	12,9	31	23,1	5	17,2	2	13,3	1	5,3	2	18,2	0	0,0	71	15,8
	61+	10	4,2	12	9,0	2	6,9	1	6,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	25	5,6
TOPLAM		239	100,0	134	100,0	29	100,0	15	100,0	18	100,0	11	100,0	1	100,0	447	100,0

Kaynak: TBMM Albümü, 1962.

13. dönem parlamentosunda toplamda 8 kadın üye bulunmaktadır. Bunların 6 tanesi AP ve CHP arasında eşit şekilde paylaşılmışken YTP ve TİP içinde de birer kadın parlamenter bulunmaktadır. Bir önceki parlamentoda sadece 3 kadın üyenin bulunduğu göz önüne alındığında bu durumun bir artışı işaret ettiği söylenebilir. Ancak yine de kadınların parlamentodaki temsili açısından hayli düşük bir orandır.

Yaş dağılımlarına bakıldığında parlamento geneli 30-40 yaş grubu üyenin %34,4'tür. Parlamentoda en fazla temsil olanağı bulan yaş grubu %43,6 ile 40-51 yaş grubudur.

Parlamentoda 61 yaş üzeri parlamenter sayısı 25 olup bu sayı parlamentonun % 5.6’sını oluşturmaktadır.

Önceki dönem parlamentosunda 30-40 yaş grubu parlamenterin %50’ye yakın oranda temsil edilmesine karşın bu yaş grubunun bu parlamentoda %34 civarına düşmesi parlamento için önemli bir yaşlanma göstergesi olarak okunabilir.

AP’de 30-40 yaş grubundan gelen parlamenterlerin oranı bir önceki parlamento döneminde %56’ya yakınken %36’ya kadar düşmüştür. Üye sayısı az olmakla birlikte parlamentoda ilk kez girebilme sansı bulan TİP’te 15 üyenin 9’u (%60) 30-40 yaş grubundandır. Parlamentonun en fazla “yaşlı” (61+) üyesi %9 ile CHP’dedir. CHP’de 30-40 yaş grubundan parlamenterin oranı %27 civarındadır. CHP’de en fazla temsil edilen yaş grubu 41-50 olup oranı %41’dir.

4.4. 14.Dönem (1969) Parlamentosunun Üye Profili

4.4.1. 14.Dönem (1969) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

14. dönem parlamentosunun olduğu 1969 seçimleri sonra 8 parti meclise girmiş ve seçim sonucu 13 bağımsız parlamenter parlamentoda yer almıştır (Yenişafak, Erişim: 03.03.2021). Hemen belirtmek gerekir ki 1969 seçimlerinde parlamentoya 8 parti girmekle birlikte üye dağılımı yine AP ve CHP’de yoğunlaşmıştır. AP ve CHP parlamentonun neredeyse bütüne egemen olmuş ve 450 üyeli parlamentoda 400’e yakın üyeye sahip olmuşlardır. Geriye kalan 50 üyenin içinde en büyük çoğunluğu bağımsızlar oluşturmaktadır.

14. dönem parlamentosunda meslek dağılımları incelendiğinde önceki 12. ve 13. dönem parlamentolarında olduğu gibi serbest meslek kategorisi yine en fazla orana sahiptir. Parlamentoda serbest meslek grubundan üyelerin oranı %47 dolaylarındadır. Belirtmek gerekir ki önceki iki parlamentoda da ikinci en büyük meslek kategorisi olan resmi mesleklerin 14. dönemde toplamdaki oranı kayda değer şekilde artış göstermektedir. Bu dönemde resmi meslek kategorisindeki parlamenterlerin oranı 12. ve 13. dönemde %30’larda iken % 38’lere çıkmıştır.

Parlamento genelindeki resmi meslek ana kategorisindeki en yoğunluklu üyeyi içeren meslek grubu bürokrat-yöneticilerdir. Bu husus tüm partilerde de geçerli bir durum arz etmektedir. Örneğin AP’de bürokrat-yönetici meslek grubundan üyelerin oranı parti bütününde %30’u aşmaktadır. AP içindeki resmi ana meslek kategorisinden gelen parlamenter oranının %42 olduğu düşünülürse bu oran daha ciddi bir anlam taşır.

Tablo 5: 14.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

PARTİLER	AP		CHP		GP		KÜÇÜK PARTİLER		BAĞ.		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
RESMİ	110	42,3	44	30,6	4	28,6	7	35,0	5	45,5	170	37,9

Bürokrat-Yönetici	74	30,8	19	13,2	1	7,1	1	5,0	4	36,4	99	22,0
Öğretim Elemanı	9	3,8	2	1,4	1	7,1	2	10,0	1	9,1	15	3,3
Öğretmen	3	1,3	2	1,4	0	0,0	2	10,0	0	0,0	7	1,6
Hakim-Savcı	4	1,7	2	1,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	1,3
Asker	9	3,8	12	8,3	2	14,3	1	5,0	0	0,0	24	5,3
Polis	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Din Görevlisi	6	2,5	0	0,0	0	0,0	1	5,0	0	0,0	7	1,6
Diğer Memur	5	2,1	7	4,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	12	2,7
SERBEST	119	45,8	73	50,7	7	50,0	7	35,0	3	27,3	209	46,5
Doktor-Ecz.Diş H.-Vet.	18	6,9	14	9,7	1	7,1	1	5,0	0	0,0	34	7,6
Mühendis-Mimar-Müteah.	24	9,2	10	6,9	0	0,0	3	15,0	1	9,1	38	8,5
Sigort-Muh.-Mali Müşavir	3	1,2	1	0,7	0	0,0	0	0,0	1	9,1	5	1,1
Hukukçu/ Avukat	74	28,5	48	33,3	6	42,9	3	15,0	1	9,1	132	29,4
EKONOMİK	80	30,8	31	21,5	5	35,7	7	35,0	3	27,3	126	28,1
Esnaf-Tüccar	40	15,4	12	8,3	3	21,4	3	15,0	1	9,1	59	13,1
Sanayici-İş Adamı	7	2,7	2	1,4	0	0,0	1	5,0	0	0,0	10	2,2
Tarım/ Çiftçi	33	12,7	17	11,8	2	14,3	3	15,0	2	18,2	57	12,7
BASIN-YAYIN	27	10,4	15	10,4	0	0,0	0	0,0	1	9,1	43	9,6
Gazeteci/ Yazar	25	9,6	15	10,4	0	0,0	0	0,0	1	9,1	41	9,1
Yayıncı	2	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,4
İŞÇİ-SENDİKACI-STK YÖN.	12	4,6	9	6,3	0	0,0	1	5,0	0	0,0	22	4,9
İşçi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Sendikacı	4	1,5	7	4,9	0	0,0	1	5,0	0	0,0	12	2,7
STK Yöneticisi	8	3,1	2	1,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	10	2,2
DiĞER	2	0,8	2	1,4	0	0,0	2	10,0	0	0,0	6	1,3
Pro. Siyasetçi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	5,0	0	0,0	1	0,2
Diğer	2	0,8	2	1,4	0	0,0	1	5,0	0	0,0	5	1,1

Kaynak: TBMM Albümü,1970.

Parlamentodaki üçüncü büyük parlamenter grubunu oluşturan bağımsızların yarısına yakını resmi mesleklerden gelmektedir. Bu durum bağımsız olarak meclise girmede bürokrat-yöneticilerin avantajlı olduğu noktada bir fikir verir niteliktedir.

Resmi meslek ana kategorisinde gösterilen “din görevlisi” kökenli parlamenterlerin ilk kez AP içinde %2.5 ile görünür olduğunu da kayda geçmek gerekir. AP’nin “çevre”ciliği ve hissedilir derecede muhafazakar-liberal politik misyon ve vizyona sahip olduğu düşünülürse bu durumun politik gerilimin düştüğü (veya tersinden bir okumayla “yükseldiği”) bir ortamda özine dönüyor olması anlaşılmalıdır.

Parlamentodaki ekonomik mesleklerden gelen üyelerin ortalama oranı %28’dir. AP’de bu meslek kategorisinden gelen parlamenterlerin oranı %31 civarındayken CHP’de %21.5’tir. Ekonomik meslekler içinde esnaf-tüccarlar önemli bir oranda bulunurken esnaf-tüccar kökenli parlamenterlerin AP’deki oranı (%15.4) CHP’deki oranın (%8.3) yaklaşık iki katıdır. Öte yandan ekonomik mesleklerden gelen parlamenterler içinde çiftçilerin oranı AP ve CHP’de birbirine yakındır ve %11-12 civarındadır.

Parlamento içinde 40’ın üzerinde basın-yayın meslek grubundan parlamenter bulunmakta ve oransal olarak parlamentonun yaklaşık %10’unu oluşturmaktadır. Hem AP hem de CHP içinde %10.4 oranında gazeteci-yazar ve yayıncı bulunmaktadır.

İşçilerin %0 oranında temsilci soktuğu parlamentoda sendikacıların parlamento bütünündeki oranı %2.7’dir. Toplamda 12 sendikacının bulunduğu parlamentoda CHP 7, AP 4 sendikacı kökenli üyeye sahiptir.

4.4.2. 14.Dönem (1969) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

14. dönem parlamentosunda eğitim düzeyi dağılımlarında üniversite mezunlarının oranı %73.3 olarak tespit edilmiş olup bu oran 13. döneme göre 5-6 puanlık bir düşüşü ifade etmektedir. Bu düşüş ilköğretim düzeyindeki parlamenterlerin bir önceki döneme göre %6 oranında bir artış göstermiş olmasıyla ilgilidir. Nitekim lise mezunlarının oranı bir önceki döneme göre neredeyse hiç değişmemiş ve %11 dolaylarında tespit edilmiştir. Tablo-6’dan da görüleceği

gibi ortaokul mezunlarının oranı bir önceki döneme göre %2'lik bir artış göstererek %6.7'den %8.7'ye çıkmıştır.

Partiler düzeyinde üniversite mezunu olan parlamenterlerin oranı birbirine yakın olmakla birlikte CHP'de %74.3, AP'de %73.5 olarak tespit edilmiştir. Buna paralel şekilde her iki partide de ilköğretim düzeyindeki parlamenter oranı %13'ler civarındadır.

Son olarak GP (Güven Partisi) hariç diğer bütün küçük partiler ve bağımsızlar içinde hiç lise mezunu parlamenter bulunmamaktadır. Parlametionun ezici çoğunluğunu oluşturan AP ve CHP dışında kalan parlamenterler içinde üniversite mezunlarının oranı parlamento ortalamasının 2-3 puan altında kalarak %70'ler civarında tespit edilmiştir.

Tablo 6: 14.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

PARTİLER		AP		CHP		GP		KÜÇÜK PARTİLER		BAĞ.		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
EĞİTİM DÜZEYİ	Üniversite	191	73,5	107	74,3	10	71,4	14	75,0	8	81,8	330	73,3
	Lise	33	12,7	17	11,8	3	21,4	0	0,0	0	0,0	53	11,8
	Ortaokul	21	8,8	13	9,0	0	0,0	4	20,0	1	9,1	39	8,7
	İlkokul	13	5,0	7	4,9	1	7,1	1	5,0	1	9,1	23	6,2
TOPLAM		258	100,0	144	100,0	14	100,0	19	100,0	10	100,0	445	100,0
CİNSİYET	Erkek	258	99,2	142	98,6	14	100,0	19	95,0	11	100,0	444	98,9
	Kadın	2	0,8	2	1,4	0	0,0	1	5,0	0	0,0	5	1,1
TOPLAM		260	100,0	144	100,0	14	100,0	20	100,0	11	100,0	449	100,0
YAŞ DAĞILIMI	30-40	62	23,8	34	23,6	1	7,1	5	25,0	4	36,4	106	23,6
	41-50	151	58,1	88	61,1	9	64,3	8	45,0	5	45,5	261	58,0
	51-60	36	13,8	18	12,5	4	28,6	5	25,0	1	9,1	64	14,6
	61+	11	4,2	4	2,8	0	0,0	1	5,0	1	9,1	17	3,8
TOPLAM		260	100,0	144	100,0	14	100,0	19	100,0	11	100,0	448	100,0

Kaynak: TBMM Albümü,1970.

Parlametodaki kadın üye sayısı bir önceki döneme göre düşmüş ve 14.dönem parlametosunda 5 kadın yer alabilmiştir. Bunların 2'si AP'de 2'si de CHP'de bulunmaktadır. Kadın parlamenterlerin parlamento bütününe oranı %1'dir. Baskıcı, totaliter ve önemli ölçüde otoriter, tepeden belirlenen tek parti dönemlerindeki parlamentolarda % 4,5'lara (TUİK, 2012:

5) varan bir kadın üye bulunması çok partili serbest seçimler sonucu oluşan parlamentolardaki kadın parlamenter yokluğu göz önüne alındığında oldukça ironik bir durum arz etmektedir.

Yaş dağılımlarına bakıldığında 14. dönem parlamentosunda 30-40 yaş aralığında %23.6 üyenin bulunduğu görülmektedir. Tablo-6’da da görüleceği gibi 41-50 yaş grubu parlamento genelinde %58 oranında temsil edilmektedir. Bu durum önceki iki parlamento oranlarıyla karşılaştırıldığında önemli bir farklılık taşımaktadır. Özellikle 30-40 yaş grubundaki parlamenter oranının 12. dönemde %50’ye yakın olduğu düşünülürse parlamentonun görece ve oldukça “yaş”landığı ilk bakıldığında göze çarpmaktadır. Öte yandan parlamentoda 61 yaş ve üzeri üyelerin oranı %3.8’e gerilemiştir. Bu yaş grubu 12. ve 13. dönemde %5.6 idi.

Hem AP hem de CHP’de 30-40 yaş grubu parlamenterin oransal olarak düştüğü ve her iki partide de % 23 civarında olduğu tespit edilmiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki özellikle 12. dönemde AP içinde %56’ya yakın olan 30-40 yaş grubundan parlamenterin 14. dönemde %23’e düşmesi önemli bir durum olarak görülmelidir. AP süreç içinde yaşlanmış ve/veya parlamenterleri profesyonelleşmiştir. Aynı yaş grubundaki parlamenterin parti içindeki oransal düşüşü CHP açısından da geçerli olmakla birlikte düşüş AP’deki kadar ani olmamıştır.

4.5. 15.Dönem (1973) Parlamentosunun Üye Profili

4.5.1. 15.Dönem (1973) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

Politik olarak aynı halk/seçmen tabanlarına seslenen ve geçmişte aynı siyasi platformlarda bulunan siyasal elitlerin kayda değer ölçüde ayrılmalar gösterdiği ve seçimlere de böyle girdiği bir ortamda oluşan 15. Dönem (1973) parlamentosu AP ve CHP ile bu iki parti geleneğinden kopmalar gösteren elitlerin kurduğu partilerin oluşturduğu bir parlamentodur.

Hemen belirtmek gerekir ki söz konusu seçimler öncesi politik anlamda bir kaos hakimdir ülkede uzun süreli hükümet bunalımları ortaya çıkmıştır. Nitekim tam bu ortamda 1971’de Silahlı Kuvvetler (TSK) bir kez daha sivil siyasal alana müdahale etmiş ve tutumunu muhtıra vererek ortaya koymuştur.

Böylesi bir ortam sonrası yapılan 1973 seçimlerde parlamentoda üye dağılımları AP ve CHP arasında yoğunlaşmakla birlikte AP parlamentodaki çoğunluk üstünlüğünü CHP’ye bırakmıştır. AP 149, CHP 185 üyeye parlamentonun başat siyasal aktörleri olmuşlardır. Ayrıca, AP’den kopmalar sonucu oluşan bir parti olan DP (Demokratik Parti) 45, CGP 13 üyeye parlamentoda yer almıştır. 15. dönem parlamentosunun en yeni ve en önemli çıkışı yapan parti ise daha sonra “siyasal islam” adıyla anılacak bir geleneğe hayat veren MSP (Milli Selamet Partisi) 48 üyeye parlamentoda yerini almıştır (Yenişafak, Erişim: 03.03.20219).

Tablo 7: 15.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

PARTİLER	AP		CHP		MSP		DP		CGP		MHP-TBP		BAĞ.		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
RESMİ	63	42,0	64	34,2	24	49,0	12	27,9	2	16,7	3	75,0	0	0,0	168	37,3

Bürokrat-Yönetici	35	23,3	28	15,0	4	8,2	5	11,6	0	0,0	1	25,0	0	0,0	73	16,2	
Öğretim Elemanı	5	3,3	7	3,7	3	6,1	2	4,7	1	8,3	0	0,0	0	0,0	18	4,0	
Öğretmen	2	1,3	11	5,9	4	8,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	17	3,8	
Hakim-Savcı	3	2,0	4	2,1	1	2,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	1,8	
Asker	7	4,7	5	2,7	2	4,1	1	2,3	1	8,3	1	25,0	0	0,0	17	3,8	
Din Görevlisi	7	4,7	0	0,0	7	14,3	2	4,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	16	3,6	
Diğer Memur	4	2,7	9	4,8	3	6,1	2	4,7	0	0,0	1	25,0	0	0,0	19	4,2	
SERBEST	68	45,3	103	55,1	26	53,1	23	53,5	7	58,3	1	25,0	1	20,0	229	50,9	
Doktor-EczDiş H.-Vet.	10	6,7	14	7,5	4	8,2	5	11,6	2	16,7	0	0,0	0	0,0	35	7,8	
Mühendis-Mimar-Müteah.	18	12,0	17	9,1	11	22,4	4	9,3	0	0,0	0	0,0	1	20,0	51	11,3	
Sigort-Muh.-Mali Müşavir	1	0,7	2	1,1	0	0,0	1	2,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9	
Hukukçu/ Avukat	39	26,0	70	37,4	11	22,4	13	30,2	5	41,7	1	25,0	0	0,0	139	30,9	
EKONOMİK	47	31,3	31	16,6	12	24,5	11	25,6	4	33,3	0	0,0	6	120,0	111	24,7	
Esnaf-Tüccar	20	13,3	13	7,0	8	16,3	2	4,7	2	16,7	0	0,0	4	80,0	49	10,9	
Özel Sektör Yöneticisi	1	0,7	1	0,5	1	2,0	1	2,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9	
Sanayici-İş Adamı	4	2,7	0	0,0	0	0,0	1	2,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	1,1	
Tarım/ Çiftçi	22	14,7	17	9,1	3	6,1	7	16,3	2	16,7	0	0,0	2	40,0	53	11,8	
BASIN-YAYIN	4	2,7	16	8,6	1	2,0	5	11,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	26	5,8	
Gazeteci/ Yazar	4	2,7	16	8,6	1	2,0	5	11,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	26	5,8	
Yayıncı	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	
İŞÇİ-SENDİKACI-STK YÖN.	6	4,0	12	6,42	2	4,08	0	0	0	0	0	0	0	0	20	4,4	
İşçi	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,2	

Sendikacı	2	1,3	6	3,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	1,8
STK Yöneticisi	4	2,7	5	2,7	2	4,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	11	2,4
DİĞER	2	1,3	5	2,67	0	0	1	2,33	0	0	0	0	0	0	8	1,8
Pro. Syasetçi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Diğer	2	1,3	5	2,7	0	0,0	1	2,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	1,8

Kaynak: TBMM Albümü, 1974.

15. dönem parlamentosunda “resmi” meslek kategorisinde %37.3 parlamenter bulunmaktadır. Bu oran 14. dönem parlamentosuna göre değişme göstermemekle birlikte 12. ve 13. dönem parlamentolarına göre %6-7 puanlık bir artışı ifade etmektedir.

AP içindeki “resmi” mesleklerden gelen üyelerin oranı % 42 iken CHP’de bu oran %34.2 olarak tespit edilmiştir. AP bir önceki dönemde de yaklaşık aynı oranda (%42.3) resmi mesleklerden gelen parlamenterleri içinde barındırırken CHP’de bir önceki döneme göre resmi mesleklerden gelen parlamenterlerin oranı yaklaşık %4 oranında bir artış göstermektedir.

Parlamento genelinde bürokrat-yöneticilerin oranı bir önceki dönemde %22 olarak bulunuyorken 15. dönemde bu oran %16’ya düşmüştür. 14. dönemde öğretim elemanı ve öğretmenlerin parlamentodaki oranı %4.9 iken aynı meslek grubundan parlamenterlerin bu dönemdeki oranı %7.8’e çıkmıştır. Ayrıca belirtilmesi gerekir ki parlamentodaki varlıklarına 1973’te tanık olunan “din işleri” kökenli parlamenterlerin oranı önceki dönemle kıyaslandığında ikiye katlanmış ve %1.6’dan %3.6’ya çıkmıştır.

15. dönem parlamentosunda 48 üyeye yer alan MSP’nin %49’u resmi meslek kökenli parlamenterlerden oluşmaktadır. Ancak bu ana kategoride çoğunluğu %14.3 ile din görevlileri oluşturmaktadır. AP içinde de sayısal olarak MSP’deki kadar din görevlisi olmakla birlikte bu kategorideki parlamenterlerin parti bütününe oranı %4.7’de kalmaktadır.

Asker kökenli parlamenterlerin oranı önceki parlamento dönemlerine göre az da olsa düşme eğilimi göstermekte ve bu dönemdeki asker kökenli parlamenter oranı %3.8 olarak tespit edilmiştir. Askerlerin parlamentodaki oranları 13. dönemde %7.6, 14. dönemde %5.3 iken bu dönemde %3.8’e düşmesi doğrusal bir düşüşü işaret etmektedir.

Serbest meslek kategorisindeki parlamenterlerin oranı bu dönemde yükselmiş ve %50’nin biraz üzerine çıkmıştır. 13. ve 14. dönemlerde serbest mesleklerden gelen parlamenterlerin oranı %46 civarındayken bu dönemde 12. dönemdeki %54 oranına yaklaşmıştır. Serbest meslekler içinde tasnif edilen hukukçu/avukatların parlamento bütündeki oranı %31’e yakındır. Bu kategoride toplanan mühendis, mimar ve müteahhitlerin oranı %11 olarak tespit edilmiştir.

Parlamentoda en çok üyesi olan CHP’de serbest mesleklerden gelen üyelerin oranı %55’i aşmaktadır ve partinin %37.4’ü hukukçu/avukattır. CHP’deki hukukçu/avukat parlamenterlerin oranı parlamento ortalamasının %7 üstündedir.

AP'de üyelerin %45'i serbest mesleklerden gelenlerden oluşmakta ve partinin %25'i hukukçu/avukatlardan oluşmaktadır. AP içinde %12 oranında mühendis, mimar ve müteahhit bulunmaktadır. Bu oran CHP için %9'dur. MSP'nin yaklaşık ¼ 'ü mimar ve mühendisken aynı oranda avukat/hukukçu da yer almaktadır.

Parlamentodaki ekonomik mesleklerden gelen üyelerin oranı %24.7'dir. Bu oran 12. dönemdekiyle aynı olmakla birlikte 14. dönemdeki %28.1'in altına düşmektedir. %24'ün yaklaşık yarısı esnaf-tüccar diğer yarısı da çiftçilerden oluşmaktadır. Partilere bakıldığında CHP'de %16.6, AP'de %31.3, MSP'de %24.5 oranında ekonomik mesleklerden parlamenter bulunmaktadır. Görüleceği gibi ekonomik meslek kategorisinde AP açık bir üstünlük göstermektedir. Partilere göre genel dağılımda çiftçi ve esnaf-tüccarların oranları birbirine yakınken MSP'de esnaf-tüccarların oranı %16'nın üstünde tespit edilmiş ve bu oran parti içindeki çiftçi kökenli üyelerin yaklaşık üç katıdır.

Parlamento genelinde gazeteci-yazarların oranı önceki üç dönemde de %10'lara yakınken 15. dönemde %5.8 olarak tespit edilmiştir. CHP'nin %5.3 gazeteci-yazar parlamenterleri bulunurken bir önceki dönemde bu oran %8.6 olarak tespit edilmiştir. Parlamento genelinde işçi-sendikacı parlamenter oranı %2 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır.

4.5.2. 15.Dönem (1973) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

15. dönem parlamentosunda üniversite mezunu parlamenter oranı %76.7 olarak bulunmuştur. Bu oran bir önceki döneme göre %2 civarında bir artış anlamına geliyorsa da 13. dönemdeki yaklaşık %80 olarak tespit edilen oranın altında kalmaktadır. Bu dönemde lise mezunlarının oranı bir önceki döneme göre %3'ün biraz üstünde düşmüş ve %8.4 olarak bulunmuştur. Lise altı eğitim düzeyi olan parlamenterlerin oranı bu dönemde %15 civarındadır.

Tablo 8: 15.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

PARTİLER		AP		CHP		MSP		DP		CGP		MHP-TBP		BAĞ.		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
EĞİTİM DÜZEYİ	Üniversite	113	75,3	145	77,5	41	83,7	33	76,7	9	75,0	4	100,0	0	0,0	345	76,7
	Lise	11	7,3	21	11,2	1	2,0	3	7,0	1	8,3	0	0,0	1	20,0	38	8,4
	Ortaokul	19	12,7	10	5,3	3	6,1	1	2,3	1	8,3	0	0,0	4	80,0	38	8,4
	İlkokul	6	4,0	10	5,3	3	6,1	4	9,3	1	8,3	0	0,0	0	0,0	24	5,3
	Diğer/özel	1	0,7	1	0,5	1	2,0	2	4,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	1,1
TOPLAM		150	100,0	187	100,0	49	100,0	43	100,0	12	100,0	4	100,0	5	100,0	450	100,0
CİNSİYET	Erkek	148	98,7	184	98,4	49	100,0	42	97,7	12	100,0	4	100,0	5	100,0	444	98,7
	Kadın	2	1,3	3	1,6	0	0,0	1	2,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	1,3
TOPLAM		150	100,0	187	100,0	49	100,0	43	100,0	12	100,0	4	100,0	5	100,0	450	100,0

YAŞ DAĞILIMI	30-40	28	18,9	61	32,6	24	49,0	9	20,9	0	0,0	1	25,0	2	40,0	125	27,8
	41-50	71	47,8	99	52,9	17	34,7	20	46,5	6	50,0	2	50,0	2	40,0	217	48,4
	51-60	42	28,0	25	13,4	7	14,3	13	30,2	5	41,7	1	25,0	1	20,0	94	20,9
	61+	8	5,3	2	1,1	1	2,0	1	2,3	1	8,3	0	0,0	0	0,0	13	2,9
TOPLAM		149	100,0	187	100,0	49	100,0	43	100,0	12	100,0	4	100,0	5	100,0	449	100,0

Kaynak: TBMM Albümü, 1974.

CHP’li parlamenterlerin %77.5’i üniversite mezunu olarak tespit edilmiş ve bu oran bir önceki denemin 1 puan üzerindedir. CHP’de lise mezunu parlamenterler %11.2 olarak bulunmakta ve diğer tüm partilere göre içinde en çok lise mezunu üye bulundurmaktadır. AP’nin %75’i üniversite mezunudur ve bu oran bir önceki döneme göre 2 puanın üzerindedir. AP içinde lise mezunları bir önceki dönemde %12.7 iken bu dönemde %7.3’e düşmektedir. MSP’nin %83.7’si üniversite mezunu olup bu oran parlamento ortalamasından %7 daha fazladır. Son olarak Bağımsız parlamenterlerin içinde hiç üniversite mezunu olmaması dikkat çekicidir.

Parlamentonun %98.7’si erkeklerden oluşmaktadır ve sadece 6 kadın üye parlamentoda yer alabilmiştir. Kadın üyelerin 3’ü CHP’de, 2’si AP’de, 1 tanesi de DP’de yer almıştır. Kadınların bu denli az sayıda/oranda parlamentoda yer alması daha önce de belirttiğimiz gibi nüfusunun yaklaşık yarısı kadın olan bir toplum için elbette izahı çok da mümkün olmayan, ancak “anlaşılır” bir durumdur. Kadınların dış dünyayla olan ilişkilerde tarihsel olarak erkeklere göre daha az aktif olmaları ve bu durumun siyasal alanda daha fazla belirginleştiği söylenebilir (Kağıtçabaşı, 1988: 318). Bu durum kadının Türkiye toplumundaki yeri, kadına biçilen pozisyonlar ve nihayet kadının eğitim, meslek ve kendi tercihleriyle de yakından ilişkili gözükmektedir.

Yaş dağılımlarına bakıldığında 30-40 yaş grubundaki parlamenterlerin oranı % 27 iken, 41-50 yaş grubundaki parlamenterler parlamentonun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Parlamento yaş dağılımlarında göze çarpan bir nokta da 61 ve üzeri parlamenterin oransal olarak gittikçe düşme eğilimini sürdürüyor olmasıdır. Tablo-8’de görüldüğü gibi 61 ve üzeri parlamenterin oranı %2.9 olarak tespit edilmiştir.

Partiler bazında özellikle AP’deki 30-40 yaş grubundaki parlamenterlerin azalışını sürdürdüğü görülmektedir. AP’de bu yaş grubundaki parlamenterlerin oranının incelememizin başlangıç dönemi olan 12. dönemde %55.8 olduğu göz önüne alınırsa bu döneme gelindiğinde %18.7’ye düşmesi ilginç bir grafik olarak seyretmektedir. AP’de bir önceki dönemde %13 olan 51-60 yaş grubundaki parlamenterlerin oranı bu dönemde %28’e çıkmıştır.

AP’nin aksine CHP’de 30-40 yaş grubundaki parlamenterlerin oranı bir önceki döneme göre artış göstermiş ve %23’ten %32’ye çıkmıştır. CHP’li parlamenterlerin yaklaşık %53’ü 41-50 yaş aralığındadır. Öte yandan parlamentonun yeni partisi MSP’nin yaklaşık %50’si 30-40 yaş aralığındaki parlamenterlerden oluşmaktadır ve bu oran parlamento ortalamasının neredeyse iki katıdır.

4.6. 16.Dönem (1977) Parlamentosunun Üye Profili

4.6.1. 16.Dönem (1977) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

16. dönem parlamentosunu oluşturan üyelerin partilere dağılımı şöyledir; AP 189, CHP 213, MSP 24, MHP 16. Parlamentoda CGP 3, DP 1 üyeye temsil edilmekte ve 4 parlamenter de bağımsız olarak parlamentoda yer almıştır (Yenişafak, Erişim: 03.03.2021).

Tablo 9: 16.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Mesleki Nitelikleri

PARTİLER	AP		CHP		MSP		MHP		CGP/DP/NP		BAĞ.		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
RESMİ	66	35,1	91	44,2	10	45,5	9	52,9	1	33,3	7	50,0	184	40,9
Bürokrat-Yönetici	29	15,4	44	21,4	4	18,2	3	17,6	0	0,0	5	35,7	85	18,9
Öğretim Elemanı	7	3,7	16	7,8	2	9,1	0	0,0	1	33,3	2	14,3	28	6,2
Öğretmen	3	1,6	12	5,8	1	4,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	16	3,6
Hakim-Savcı	3	1,6	4	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	1,6
Asker	5	2,7	5	2,4	1	4,5	5	29,4	0	0,0	0	0,0	16	3,6
Din Görevlisi	13	6,9	2	1,0	2	9,1	1	5,9	0	0,0	0	0,0	18	4,0
Diğer Memur	6	3,2	8	3,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	14	3,1
SERBEST	89	47,3	94	45,6	12	54,5	7	41,2	2	66,7	10	71,4	214	47,6
Doktor-Ecz.Diş H.-Vet.	11	5,9	12	5,8	1	4,5	1	5,9	1	33,3	1	7,1	27	6,0
Mühendis-Mimar-Müteah.	25	13,3	23	11,2	8	36,4	2	11,8	1	33,3	4	28,6	63	14,0
Sigort-Muh.-Mali Müşavir	5	2,7	4	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	2,0
Hukukçu/ Avukat	48	25,5	55	26,7	3	13,6	4	23,5	0	0,0	5	35,7	115	25,6
EKONOMİK	66	35,1	40	19,4	6	27,3	4	23,5	1	33,3	2	14,3	119	26,4
Esnaf-Tüccar	34	18,1	18	8,7	1	4,5	2	11,8	0	0,0	1	7,1	56	12,4
Özel Sektör Yöneticisi	1	0,5	0	0,0	1	4,5	0	0,0	1	33,3	0	0,0	3	0,7

Sanayici-İş Adamı	5	2,7	3	1,5	1	4,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	2,0
Tarım/ Çiftçi	26	13,8	19	9,2	3	13,6	2	11,8	0	0,0	1	7,1	51	11,3
BASIN-YAYIN	8	4,3	12	5,8	3	13,6	4	23,5	0	0,0	1	7,1	28	6,2
Gazeteci/ Yazar	8	4,3	11	5,3	2	9,1	4	23,5	0	0,0	1	7,1	26	5,8
Yayıncı	0	0,0	1	0,5	1	4,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,4
İŞÇİ-SENDİKACI-STKYÖN.	7	3,7	10	4,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	7,1	18	4,0
İşçi	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Sendikacı	3	1,6	6	2,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	2,0
STK Yöneticisi	4	2,1	4	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	7,1	9	2,0
DİĞER	3	1,6	6	2,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	2,0

Kaynak: TBMM Albümü, 1980.

16. dönem parlamentosunda ‘resmi’ meslek kökenli parlamenterlerin %40’ı aşan oranda yer alarak bundan önceki dört dönemle karşılaştırıldığında en yüksek orana ulaşmıştır. Resmi meslekler içinde en büyük oran bürokrat-yöneticiler olup oranları %19 civarındadır. Bürokrat-yöneticilerin yakaladığı bu oran 14. dönemdeki %22’lik yüksek oran hariç tutulursa incelenen 5 parlamento dönemi içindeki en büyük orandır. Partiler bazında bakıldığında AP’de resmi mesleklerden gelen parlamenterlerin oranı %35 olup, partinin %15’i bürokrat-yöneticilikten gelenlerden oluşmaktadır. AP’nin son iki parlamento döneminde %42’lik bir resmi meslek kökenli parlamentere sahip olduğu düşünülürse bir düşüş olduğu görülmektedir. Resmi meslek kategorisi içinde tasnif edilen bürokrat-yönetici kategorisinde AP’nin 14. ve 15. dönemde sırasıyla % 30 ve %23 oranında üyesi varken 16. dönemde bu kategoride düşüş devam etmiş ve %15’ kadar varmıştır. CHP’de resmi kategorisindeki mesleklerden gelenlerin oranı son iki döneme göre giderek artmış ve %42’yi aşmıştır. Buna paralel şekilde CHP içindeki bürokrat-yöneticiler de oranlarını son iki döneme göre arttırmış ve %21’e çıkmıştır. MSP resmi meslekler bazında %45 oranında temsil yaratmıştır. MSP içindeki bu oranda %18 bürokrat yöneticiler iken %9 din görevlisi olanlar etkili olmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu dönemde din görevlileri küçük partiler ve bağımsızlar hariç her partide yer almışlardır. Hatta parlamentonun ikinci büyük partisi olan AP içinde din görevlisi olanların oranı %7’ye yakındır.

Parlamentoda resmi meslek grubu içinde tasnif edilen ve bürokrat-yöneticilerden sonra gelen öğretim elemanlarının oranı %6.2’dir. Bu oran önceki iki döneme göre de bir artış olduğunu

göstermektedir. Parlamantonun iki büyük partisi içinde en fazla öğretim elemanı %7.8 ile CHP'dedir.

Serbest mesleklerde parlamento ortalaması %47.6'dır. Bu oran bir önceki döneme göre 3 puanlık bir düşüş göstermiştir. Belirtmek gerekir ki serbest meslekler içinde en büyük yoğunluğu oluşturan meslek hukukçu/avukatlar, incelenen 5 parlamento döneminde gittikçe azalmış ve nihayet 16. dönemde en düşük orana %25'e gerilemiştir. Bu dönem parlamentosunda mühendis, mimar ve müteahhitlerin oranı 12. dönemde %6.5 iken her sonraki her dönemde artış göstermiş ve nihayet %14'e kadar yükselmiştir. Doktor ve eczacıların parlamentodaki oranı 12. dönem hariç tutulursa %6-7 aralığında seyretmiştir.

Partilere bakıldığında AP ile CHP arasında serbest meslekler açısından ciddi bir fark olmamakla birlikte AP'de %47, CHP'de ise 45 oranında yer aldıkları görülmektedir. CHP 5 dönem içindeki en düşük serbest meslek oranını %45 ile 16. dönemde görmüştür. İncelenen 5 dönemde ilgili dönem tablolarına bakıldığında hem CHP hem de AP içindeki hukukçu/avukatların oranı bu dönemde en alt seviyeye inmiştir.

Ekonomik mesleklerde parlamento ortalaması bu dönemde %26.4 olarak belirlenmiştir. Bu oran bir önceki döneme göre %2'lik bir artışı göstermekle birlikte 14. dönem parlamentosundaki %28 oranı düşünüldüğünde hala eskiye göre düşüktür. Beş parlamento dönemi içinde ekonomik meslekler kategorisinden gelen parlamenterlerin oranı %20'ler dolaylarında gidip gelmiştir. Bu duruma paralel olarak esnaf-tüccarlar ve çiftçilerin oranı da beş dönemde de bir iki puanlık iniş çıkışlarla birlikte %10 seviyelerinde gidip gelmiştir. Partiler bazında AP içindeki ekonomik mesleklerden gelenlerin oranı dönemler ilerledikçe belli oranda artış göstermiştir. Bu dönemde de bir önceki döneme göre AP'de ekonomik mesleklerden gelen parlamenter oranı %4 oranında artmış ve %35' çıkmıştır. CHP'de ise bu kategorideki parlamenterlerin oranı sürekli iniş çıkışlar göstermiştir. Örneğin 13. dönemde bu kategorideki parlamenterlerin oranı %12 iken 14. dönemde %21, 15. dönemde %16 ve nihayet 16. dönemde %19 olarak tespit edilmiştir.

Gazeteci-yazar parlamenterlerin oranı bu dönemde bir önceki döneme göre çok az bir artış göstermiş ve %6.2'ye çıkmıştır. Bu oran 12., 13. ve 14. dönemlerdeki %10 dolaylarındaki oranının gerisinde kaldığını göstermektedir. 16. dönem parlamentosu gazeteci-yazarların CHP içinde en az oranda (%5.8) buldukları dönem olmuştur. AP içinde de bu kategoriden gelen parlamenterlerin oranı dönem dönem iniş çıkışlar göstermiş ve 16. dönemde %4.3 olarak tespit edilmiştir.

İşçi olanların hiç giremediği bu dönem parlamentosu içinde sendikacı ve sivil toplum kuruluşu yöneticisi olan parlamenterlerin oranı %4 olarak tespit edilmiştir.

4.6.2. 16.Dönem (1977) Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları

Bu dönemde parlamantonun yaklaşık dörtte üçü üniversite mezunudur. Parlamentoda bir önceki döneme kıyasla üniversite mezunlarının oranı 2 puanlık bir düşme göstermektedir. Lise

mezunları oransal olarak önceki döneme göre değişmezken 12., 13. ve 14. döneme göre azalma göstermiştir. Lise altı eğitim düzeyindeki üyelerin parlamento içindeki oranı %17 civarındadır.

Partiler düzeyinde eğitim düzeyi en yüksek parti CHP’dir. Parlamentosunun yarısına yakını oluşturulan CHP’li parlamenterlerin içinde %76.2 oranında üniversite mezunu bulunmaktadır. AP’de bu oran %71.3 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 10: 16.Dönem Türkiye Parlamenter Siyasal Elitlerinin Eğitim, Cinsiyet ve Yaş Durumları															
PARTİLER		AP		CHP		MSP		MHP		CGP/DP/NP		BAĞ.		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
EĞİTİM DÜZEYİ	Üniversite	134	71,3	157	76,2	16	72,7	14	82,4	3	100,0	12	85,7	336	74,7
	Lise	16	8,5	19	9,2	1	4,5	1	5,9	0	0,0	1	7,1	38	8,4
	Ortaokul	22	11,7	9	4,4	1	4,5	1	5,9	0	0,0	0	0,0	33	7,3
	İlkokul	14	7,4	21	10,2	3	13,6	1	5,9	0	0,0	0	0,0	39	8,7
	Diğer/özel	2	1,1	0	0,0	1	4,5	0	0,0	0	0,0	1	7,1	4	0,9
TOPLAM		188	100,0	206	100,0	22	100,0	17	100,0	3	100,0	14	100,0	450	100,0
CİNSİYET	Erkek	186	98,9	204	99,0	22	100,0	17	100,0	3	100,0	14	100,0	446	99,1
	Kadın	2	1,1	2	1,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,9
TOPLAM		188	100,0	206	100,0	22	100,0	17	100,0	3	100,0	14	100,0	450	100,0
YAŞ DAĞILIMI	30-40	33	17,6	69	33,5	6	27,3	6	35,3	0	0,0	4	28,6	118	26,2
	41-50	86	45,7	95	46,1	10	45,5	5	29,4	1	33,3	7	50,0	204	45,3
	51-60	57	30,3	39	18,9	4	18,2	6	35,3	2	66,7	3	21,4	111	24,7
	61+	12	6,4	3	1,5	2	9,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	17	3,8
TOPLAM		188	100,0	206	100,0	22	100,0	17	100,0	3	100,0	14	100,0	450	100,0

Kaynak: TBMM Albümü, 1980.

CHP’de ilkokul mezunları en fazla bu dönemde yer almıştır. CHP’de %10.2 oranında ilkokul mezunu bulunmakta iken, AP’de bu oran %7.4’tür. Öte yandan ortaokul mezunu parlamenter en fazla %11.7 ile AP’de bulunmaktadır. Bu oran parlamento ortalamasının %4 üzerindedir. AP, dönemler boyunca en fazla ortaokul mezunu bulunduran parti olarak göze çarpmaktadır. Örneğin bu dönemde CHP içinde ortaokul mezunlarının oranı sadece %4.4’tür. Son olarak Lise mezunu parlamenterin oranı AP ve CHP’de birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Parlamentonun %99'undan "fazlası" erkek olan bu dönemde sadece 4 kadın üye bulunmaktadır. AP ve CHP'de ikişer kadın parlamenter bulunmaktadır. Altan (1994: 123)'a göre Türkiye'de kadınların parlamentolardaki bu "yokluk"ları kadınların siyaseti hala erkek işi olarak düşünmeleri ve kadının çalışma hayatına az oranda katılması ile de ilişkilidir. Kısacası yukarıda belirttiğimiz gibi kadınların parlamenterler içindeki azlığının en temelinde yaşadıkları toplumun yapısı, kültürü ve birikimi yatmaktadır.

Yaş dağılımlarında parlamentonun %26'sını 30-40 yaş grubundan gelenler teşkil etmektedir. Parlamentoda en yoğunluklu bulunan yaş grubu 41-50 yaş grubudur ve oranları %45.3'tür. Parlamento içinde 17 üye 61 ve üzeri yaştadır ve oransal olarak parlamentonun yaklaşık %4'ünü oluşturmaktadırlar.

CHP'nin %33.5'i 30-40 yaş aralığındayken AP'de bu yaş grubunun oranı %17.6'da kalmıştır. Her iki partide de 41-50 yaş aralığındaki parlamenterlerin oranı %45'ler seviyesindedir. AP'de 51 ve üzeri yaştaki parlamenterleri %37'ye yaklaşan oranına karşı CHP'nin bu kategoride %20 civarındadır.

5. YABANCI DİL

İncelenen dönemde dünya hızlı bir şekilde liberalizasyon süreciyle karşılaşmış ve yabancı dillere olan ilgi artmıştır. Nitekim dünyanın liberal sistemle içkin birlikteliği sonuçları ve kimi etkileri ile Türkiye'de de hissedilmiştir. Dönem Türkiye'sinde de yabancı dillere karşı ilgi de artmıştır (Erkal, 1984: 30).

Tablo 8: Parlamenterlerin Bildikleri Yabancı Dillerin Dağılımı (1960-1980)

Yabancı Dil	Dönemler									
	1961	%	1965	%	1969	%	1973	%	1977	%
Fransızca	206	45,80	149	33,10	135	30,00	124	27,60	131	29,10
İngilizce	103	22,90	120	26,70	126	28,00	122	27,10	138	30,70
Almanca	59	13,10	49	10,00	46	10,20	50	11,10	41	9,10
Arapça	13	2,00	12	2,70	24	5,30	30	6,70	28	6,20
Farsça	5	1,10	5	1,10	8	1,80	19	4,20	20	4,40
İtalyanca	4	1,00	3	0,00	1	0,00	3	0,70	3	0,70
Rusça	4	1,00	2	0,00	4	1,00	2	0,40	2	0,40
Bulgarca	0	0,00	1	0,00	1	0,00	1	0,20	0	0,00

Yunanca	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,20	0	0,00
Hırvatça	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,20	1	0,20
Sırpça	1	0,00	1	0,00	1	0,00	2	0,40	1	0,20
Rumca	1	0,00	1	0,00	1	0,00	0	0,00	0	0,00
İsveççe	1	0,00	1	0,00	1	0,00	0	0,00	0	0,00
Diğer	2	0,00	2	0,00	0	0,00	1	0,20	1	0,20
En az Bir Yabancı Dil Bilenlerin Sayısı	268	59,50	263	58,40	264	58,60	263	58,40	279	62,00

Kaynak: Altan, 1994: 107-128)

1961-1977 arasındaki toplam beş parlamento dönemi boyunca yabancı diller konusunda gerçekleşen en belirgin durum Fransızca bilen parlamenter sayısı ve oranında gözle görülür düşüşün sürmesidir. 1961’de parlamentodaki üyelerin %45,80 Fransızca biliyorken dönemin son parlamentosunda (1977) bu oran %29 civarına kadar gerilemiştir.

Karşıt olarak İngilizce bilen parlamenterlerin oranı dönem içindeki hemen hemen tüm parlamentolarda artmıştır. Tablo 8’den de izlenebileceği gibi dönemin ilk parlamentosunda (1961) %22 civarında olan İngilizce bilme oranı 1977 parlamentosunda %30’u aşmıştır.

Fransızca bilme oranının parlamentodaki düşüşü küresel düzeyde Fransızcanın popülerliğini özellikle de İngilizce ile kıyaslandığında kaybetmesiyle paralellik gösterdiği söylenebilir (Altan, 1994: 106).

Sonuçta küreselleşen bir dünya ve bu dünyanın egemen ve geçerli dili İngilizcenin neredeyse karşı konulmaz popülaritesi Türkiye’de de yansımaları bulmuştur. Parlamentodaki İngilizce bilen parlamenterlerin oransal artışı elbette dönemin ABD ile olan yakın ekonomik ilişkilerden de etkilenmiştir.

Son olarak, özellikle 1969’dan itibaren parlamentodaki Arapça ve Farsça bilen parlamenter sayı ve oranında hissedilir bir yükselme olmuştur. Bu, dönemin güçlü partilerinden Adalet Partisi (AP)’nin “çevrenin” muhafazakar kesimlerinin temsilcilerini parlamentoya taşımış olmasıyla ilintili gözükmektedir. 1961 ve 1965 parlamentolarında Arapça ve Farsça bilen parlamenterlerin oranı AP’nin seçimleri üstün şekilde kazandığı 1969’daki parlamentoda %7’yi aşmış, 1973 ve 1977’deki parlamentolarda ise bu oran %10’nun üzerine çıkmıştır.

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Türk siyasal hayatı incelendiğinde siyasi iktidarların denetlenmesi anlamı dışında, devletin önemli işlerinin müzakere edildiği meclisler daima vardı. Fakat modern anlamıyla ilk meclis Osmanlı Devleti'nde 1877'de yapılan ilk seçimler sonucunda oluşmuş ve parlamentoya seçilen siyasi elitler devlet yönetimine katılmaya başlamışlardır. Fakat o dönem savaşlar nedeniyle parlamentolu yaşam pek uzun sürmemiştir. Parlamento 1909 yılında tekrar açılrsa da dünya savaşı nedeniyle tekrar kapanmak zorunda kalmıştır. 1920 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile tekrar açılmış ve bugüne kadar birkaç istisna dışında daima açık kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal eden en önemli tecrübe ve miras belki de "parlamento" kurumudur. 1920 yılında ve o dönemin zor şartlarında açılan parlamento doğu toplumları içinde hem modernleşme hem de demokratikleşme yolunda model bir kurumdur. Bu gün model olan kurumun kuruluşu yüz yılı aşmıştır.

Parlamentolar buldukları toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarının bir göstergesidir. Diğer bir ifadeyle parlamentolar içinde yer aldıkları toplumun ekonomik-sosyal ve kültürel yapısından şekillenmektedir. Ayrıca siyasal oluşumu belirleme ve etkileme yönünden parlamento baktığımızda önemli fonksiyonlarından bazıları yönetimi denetlemek ve eleştirmek, hükümetleri kurup, düşürmek ve toplumsal olanla ilgili büyük/temel sorunları tartışmaktır. Parlamento bu anlamda aynı zamanda halkın dert dinleme ve fikir platformudur

1946 sonrası çok partili dönemle birlikte siyasal parti sayılarının artması farklı kültür ve sınıftan gelen elitleri parlamentoda görünür yapmıştır. 1960 ve 1980'de olduğu gibi doğrudan parlamentolar dağıtılsa da Türkiye'de parlamentolar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Her şeye rağmen Türkiye'de I. Meşrutiyet'ten itibaren bir parlamento geleneği mevcuttur.

1960 darbesinin ardından ve 1971'de gerçekleşen askeri muhtıra şeklinde gerçekleşen müdahale ile birlikte sivil siyaset/parlamento bir kez daha sivil-asker bürokrat eliyle/yönlendirmesiyle yeniden kurgulanmaya çalışılmıştır. 1973'teki seçimlere kadar parlamento parçalı bir siyasal görüntü içinde olmuştur. Erdoğan (2003: 114)'ın "ara rejim" dediği bu dönemden 1973 seçimlerine kadar hem "sol'da hem de "sağ'da bölünmüş bir manzara mevcut olmuştur. 1973 seçimlerinde CHP parlamento çoğunluğunu ele geçirdiyse de hükümeti kuracak bir parlamentonun çoğunluğuna ulaşamamıştır. 1980 Askeri Darbesine kadar parlamentodaki parçalı siyasal görüntü toplumdaki ideolojik/siyasal bölünmüşlüğü de görece yansıtmaktaydı. Nitekim hiçbir siyasal partinin tek başına hükümeti kuramadığı bu dönem askeri darbeye sonuçlanmıştır.

1960-1980 aralığındaki Türkiye parlamentolarının üye profillerini mesleki geçmiş, eğitim durumu, yaş dağılımları başta olmak üzere kimi sosyal kriterler ışığında incelemeye çalıştığımız çalışmamızda bazı sonuçlara ulaştığımızı düşünüyoruz.

1960-1980 arası dönemde parlamentoların üye profillerinde özellikle mesleki geçmiş itibari ile bazı dönemlerde hukukçular çoğunluk oluşturmuşlardır. Bazen de askeri veya sivil bürokratların bazen de serbest/ekonomik mesleklerden gelen parlamentoların oransal artış gösterdiğini görmekteyiz.

Türkiye Parlamentosunun 1960-1980 aralığında toplumsal ve kurumsal yapısı üzerindeki genel varsayımımız “demokratikleştiğidir”. Giderek yaygınlaşan oranda ve toplumun pek çok katmanına açılmaktadır. Toplumun sosyal ve ekonomik yönden değişen çehresi siyasete yansıkça parlamento da giderek eğitim, statü, meslek, yaş gibi unsurlar değişerek daha demokrat, yeni elitleri oluşturan, bu yeni elitlere fırsatlar veren, temsil olanağı ve oranı görece artan bir parlamento haline dönüşmüştür. Üye seçiminde eski elitlerin etkisinin kaybolması, büyük ve zengin aile yapısının başarıda mutlak etkili olmasının ortadan kalkması, eğitimin ve eşitliğin zamanla göreceli olarak yaygınlık kazanması parlamentolar üzerinde siyasal katılmaya daha açık olmak yönünden büyük katkılarda bulunmuşlardır (Yücekök, 1983: 49).

Çalışmada parlamentonun yaş ve cinsiyet bakımından değerlendirilmesinde genel olarak daha çok üst yaş gurubundan ve daha çok erkeklerin parlamentoda temsil edildikleri görülmektedir. Dünyada kadınların seçme ve seçilme faaliyetlerine katıldığı ilk ülkelerden biri olan Türkiye’de kadınların parlamentoda pek fazla görülmedikleri, daha çok erkek ağırlıklı meclisin oluştuğu söylenebilir. Bunun yanında hem tek partili hem de çok partili yaşamda mecliste üniversite mezunları daha çok yer almıştır. Yabancı dil konusunda ise Fransızcadan İngilizceye doğru bir yönelim olmuştur. Bu durum İngilizce konuşan devletlerin özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nin dünya siyasetin etkin olması sonucu olduğu söylenebilir. Özetle tüm bu veriler ışığında 1960-1980 arası parlamentonun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı toplumun genel istatistiği ile kıyaslandığında eşitsizlikçi bir yapı gösterdiği açıktır.

KAYNAKÇA

- Açikel, F. (2009). “TBMM Milletvekili Veri tabanı Oluşturulması ve Siyasal Seçkin/ Milletvekilleri Profili Çalışması”, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara.
- Altan, C. (1994). *1950’den Günümüze Türkiye’de Parlamentonun Sosyolojik Görünümü ve Değişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Arslan, A. (2003). “Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (6) 2003/2: 115-135.
- Arslan, A. (2005). “Tek Partili Dönem ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:7, Sayı:1.
- Arslan, A. (2007a). “Elit Teorisi Perspektifinden Çanakkale Milletvekillerinin Sosyolojik Profilleri”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 22, s.1-22.
- Arslan, A. (2007b). “1995’ten Günümüze Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, s.1-17.
- Arslan, A. (2007c). “1999’dan 2007’ye Türk Toplumunun Yasama Sürecine Yön Vermiş Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi”, Yasama Dergisi, Sayı:4, Ocak-Şubat-Mart.

- Demirel, A. (2017). İlk Meclis'in Vekilleri, 3. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Erdoğan, M., (2003). Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset, 4. Baskı, Ankara: Liberte.
- Eşen, H., (2007) .‘Parlamento Hukuku Açısından Başkanlık Divanı'nın Konumu, Görevleri ve Yetkileri’, Yasama Dergisi, ss. 5-26, [https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54548/743357.\(e.t.01.04.2021\)](https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54548/743357.(e.t.01.04.2021)).
- Frey, F.W. (1965). *The Turkish Political Elite*, The M.I.T. Pres., Cambridge, Massachusetts.
- Güneş, İ. (2001a). *Türk parlamento Tarihi, TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, 1. Cilt, Türk Parlamento tarihi Araştırmaları Grubu.
- Güneş, İ. (2001b). *Türk parlamento Tarihi, TBMM-V. Dönem (1935-1939)*, 2. Cilt, Türk Parlamento tarihi Araştırmaları Grubu.
- Güneş, T. (1964). *Devlet Başkanı-Meclis Çatışması*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2.
- Huntington, S. P. (1968), *Political Order in Changing Societies*, New Haven Conn, Yale University Pres.Kağıtçabaşı, Ç. (1988), *İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul.
- Kapani, M. (2002). *Politika Bilimine Giriş*, 14. Baskı, , Ankara: Bilgi.
- Kydyralieva, S. (2019). “Turkish Parliamentary Experience Review of the Parliamentary Experience of Turkey from Ottoman to Republic Periods”, *Journal of Universal History Studies*, 2 (2), ss. 239-250.
- Mardin, Ş. (1992). “Türk Siyasasının Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri”, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İstanbul: İletişim.
- Millet Meclisi Albümü, (1980), Millet Meclisi Vakfi Ofset Tesisi, Ankara.
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*, New York: McGraw Hill.
- Okyar, Osman ve Seyitdanlıoğlu, Mehmet. (1997), Fethi Okyar'ın Anıları: Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye, Ankara: İş Bankası.
- Olgun, K. ve Eraslan, C. (2006), *Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet ve Parlamento*, 3F Yayınevi, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (1978). “İlk Osmanlı Parlamentosu ve Osmanlı Milletlerinin Temsili”, Der., Raci Kılavuz, “Armağan”,*Kanun-u Esasi-nin 100. Yılı*, ss. 147-169, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Ozankaya, Ö. (1986). *Toplumbilim*, Ankara:Tekin.
- Özbudun, E. (1995). “Türkiye’de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür”, *Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Özipek, B.B. (2004). “Sol ve Halk”, *Liberal Düşünce*, Yıl: 9, Sayı: 33, Kış 2004, s.113-116.
- Özkiraz, A. ve Arslanel M. N. (2015). “Türkiye’de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplumun Varlığı Meselesi” ss. 21-42, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/803019>, (e.t. 02.04.2021).

- Özkiraz, A. ve Hamdemir, B. (2009). “Anayasalcılık hareketleri Kapitalizm ve Osmanlı”, Gazi İİBF Dergisi, 11(2), 59-78. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/287401>, (e.t. 02.04.2021).
- Pareto, V. (1935). *The Mind And Society*, 4 Cilt, New York: Harcourt, Brace and Company.
- Pareto, V. (1968). *The Rise and Fall of the Elites*, New Jersey: The Bedminster.
- Tahir, K. (1992). *Notlar/ Batılaşma*, Haz. Cengiz Yazoğlu, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- TBMM Albümü, (1962), TBMM Basımevi, Ankara.
- TBMM Albümü, (1966), Ankara, TBMM Basımevi.
- TBMM Albümü, (1970), Ankara, TBMM Basımevi.
- TBMM Albümü, (1974), Ankara. TBMM Basımevi.
- TBMM Albümü, (1980), Ankara. TBMM Basımevi.
- Tekin, Y. ve Çiftçi, S. (2007). *1877’den Günümüze Türkiye’de Parlamento*, Ankara: Siyasal.
- Tekin, Y. Çiftçi, S. (2011). “Parlamenter Roller ve TBMM’de Parlamenter Davranışları Üzerine Bir Alan Araştırması”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, ss. 53-66, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/602/6064>, (e.t. 05.12.2021).
- Turhan, M. (2000). *Siyasal Elitler*, 2.Baskı, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- TUİK, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf>, (e.t. 03.03.2021).
- Türköne, M., (2003), *Siyaset*, Lotus Yayınevi, Ankara, s.3-33.
- Uyar, H. (2002). “Tek Parti İktidarının Toplumsal Kökenleri”. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 16.11.2002, İstanbul, <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/yayinlar7.html>, (e.t. 02.02.2021).
- Uyar, H. (2008). “Türkiye’de Tek Parti Döneminde Chp’nin Toplumsal Kökenleri: İkinci Seçmenler Örneği (1935)”, <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/7.pdf>, (e.t. 02.02.2021).
- Yücekök, A. (1983). *Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Parlamentonun Evrimi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- 1961 Milletvekili Genel Seçimi, <https://www.yenisafak.com/secim-1961/secim-sonuclari>, (e.t.03.03.2021).
- 1965 Milletvekili Genel Seçimi, <https://www.yenisafak.com/secim-1965/secim-sonuclari>, (e.t.03.03.2021).
- 1969 Milletvekili Genel Seçimi, <https://www.yenisafak.com/secim-1969/secim-sonuclari>, (e.t.03.03.2021).
- 1973 Milletvekili Genel Seçimi, <https://www.yenisafak.com/secim-1973/secim-sonuclari>, (e.t.03.03.2021).
- 1977 Milletvekili Genel Seçimi, <https://www.yenisafak.com/secim-1977/secim-sonuclari>, (e.t.03.03.2021).